

DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 88

(2005–2006)

Om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

*Tilråding fra Kultur- og kirke departementet av 9. juni 2006,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Kultur- og kirke departementet legger med dette frem odelstingsproposisjon om endringer i lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) og i lov 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst (kunstavgiftsloven).

Endringene gjelder i hovedsak gjennomføring av europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/84/EF av 27. september 2001 om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk. Det foreslås en ny bestemmelse i åndsverkloven, som gir opphavsmannen til et opphavsrettslig vernet kunstverk rett til vederlag ved profesjonelle videre salg av originaleksemplar av verket (følgerett). Forslaget legger opp til at avgiften på omsetning av billedkunst beholdes, men slik at det ikke må betales avgift for salg som omfattes av følgerettsordningen.

Følgerettsordningen foreslås utformet slik at den kun vil gjelde når salgsprisen uten merverdiavgift overstiger 3.000 euro. Satsen settes til 5 % for den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro. For øvrig er satsene bestemt i direktivet. I tråd med direktivet vil det totale vederlag for et videresalg ikke overstige 12.500 euro.

Følgeretten kan ikke overdras, og det kan heller ikke gis avkall på den. Det foreslås at den skal kunne gå i arv etter alminnelig arverett, altså til arving etter lov og testament.

Vederlaget foreslås forvaltet av en oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som godkjennes av departementet. En slik ordning dekker praktiske behov og er i tråd med andre vederlagsordninger. For å sikre at følgerettsvederlaget blir betalt, pålegges markedsaktører å rapportere til organisasjonen om følgerettspliktige salg. Organisasjonen selv skal kunne kreve utlevert nødvendige opplysninger.

I høringsutkastet ble det foreslått en harmonisering av avgiftsnivået etter kunstavgiftsloven og nivået på følgerettsvederlaget. Det ble også bedt om synspunkter på en eventuell utvidelse av avgiftsgrunnlaget, samt en endring i lovens regler om innbetalingsterminer. Disse spørsmål vil departementet i løpet av kort tid komme tilbake til i en egen odelstingsproposisjon.

Det foreslås også enkelte endringer som ikke har sin bakgrunn i gjennomføringen av følgerettsdirektivet. Åndsverkloven ble sist endret ved lov 17. juni 2005 nr. 97.¹ På ett punkt medførte lovend-

¹ Jf. Ot.prp. nr. 46, Innst. O. nr. 103 og Besl. O. nr. 93 (2004-2005)

ringen en endring i rettstilstanden som åpenbart var utilsiktet. For å rette opp dette foreslås en endring i § 54 fjerde ledd første punktum. Uten at det er tilsiktet realitetsendring foreslås også en mindre endring til klargjøring av § 53a andre ledd, som ble innført ved lovendringen 17. juni 2005. Det foreslås også en mindre endring til klargjøring av § 38a første ledd første punktum, samt en endring i § 45b tredje ledd som gjelder fordeling av vederlag for videresending av lydopptak. I tillegg foreslås en henvisningsendring i § 35, som ved en forglemmelse ikke kom med i ovennevnte lovendring.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Innledning

Lov 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst fastsetter en avgift på inntil 3 % ved omsetning av billedkunst. Inntektene forvaltes av Bildende Kunstneres Hjelpesfond og pengene brukes til sosial- og kulturpolitisk fundert støtte innenfor norsk billedkunst.

Før innføringen av denne kollektive avgiftsordningen hadde flere tatt til orde for en individuell vederlagsordning hvor kunstneren skulle ha krav på vederlag ved senere omsetning av originaleksemplarer av hans kunstverk, jf. eksempelvis utkastet § 30 i Ot.prp. nr. 19 (1927). Denne retten kalles følgerett.

Forslaget om innføring av en følgerett ble ikke fulgt opp i Ot.prp. nr. 22 om lov om vern for åndsverker i 1930. Det ble særlig pekt på andre lands erfaring med praktiske vanskeligheter ved gjennomføringen av følgerett, de fallende priser på markedet, og at størrelsen på inntektene ikke ville kunne forsvare de administrative kostnadene som nødvendigvis ville komme. Etter ytterligere diskusjon ble det i 1948 innført en kollektiv vederlagsordning ved kunstavgiftsloven, som har fungert godt.

Det har blitt anført flere begrunnelser for ordningen med følgerettsvederlag. Flere har eksempelvis oppfattet det som urimelig at billedkunstneren ikke har de samme muligheter til å utnytte sitt verk som andre kunstnere. For mens komponisten og forfatteren kan gjøre krav på vederlag når deres verk skal fremføres eller utgis, har ikke billedkunstneren noe slikt generelt krav på vederlag for visning av sitt verk når det først er solgt. Og når det ikke finnes noe marked for reproduksjoner av hans verk, er kunstnerens inntekt i hovedsak bestemt av vederlaget han mottar når originaleksemplarene

selges. Spesielt har det blitt fremhevet som støtende at billedkunstneren som tidlig i sin karriere får et relativt lavt vederlag for sitt verk, og som pga. egen innsats senere i sin karriere får økt anerkjennelse og popularitet, vil se sine tidligere solgte verk øke i verdi uten å kunne få del i denne verdistigningen. Verdistigningen vil i sin helhet tilfalle den kanskje tilfeldige eier av verket. Det har også blitt anført en begrunnelse for følgeretten som er nærmere den tradisjonelle opphavsrettslige: når originaleksemplaret av verket blir solgt, gjøres det tilgjengelig for en ny krets av personer, og denne nye utnyttelsen av verket er det rimelig at opphavsmannen får vederlag for.

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/84/EF om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk ble vedtatt 27. september 2001 og publisert i EF-tidende 13. oktober 2001. Direktivet er EØS-relevant, og EØS-komiteen vedtok 6. desember 2002, ved beslutning nr. 171/2002, å endre EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett). Stortinget ga samtykke til godkjenning av beslutningen 3. juni 2003.

Fristen for gjennomføring av direktivet var 1. januar 2006 for alle EØS-land. I direktivet artikkel 8 er det imidlertid en spesialregel som gjelder følgerett for rettighetshavere etter kunstnerens død. I forhold til slike rettighetshavere kan gjennomføringen av direktivet utsettes til 1. januar 2010 i de land som 13. oktober 2001 ikke hadde regler om følgerett. Under visse omstendigheter kan denne delen av gjennomføringen utsettes ytterligere to år, til 1. januar 2012. Mange EØS-land hadde ikke gjennomført de nødvendige deler av direktivet da den første fristen utløp 1. januar i år, og i Norden var direktivet gjennomført bare i Danmark.

Under stortingsbehandlingen av innlemmelsen i EØS-avtalen, ble det, både i St.prp. nr. 49 (2002-2003) og i Innst. S. nr. 228 (2002-2003), lagt til grunn at ordningen med følgerett vil eksistere parallelt med den kollektive vederlagsordningen. Forutsatt at den kollektive ordningen skulle beholdes uendret, ble det på side 2 i stortingsproposisjonen uttalt:

«Ved innføring av følgerettsdirektivet i norsk rett vil inntektene til Bildende kunstneres hjelpesfond bli redusert med ca. 15 %. Dette er en forholdsvis liten reduksjon som gjør det mulig å opprettholde den vel etablerte kollektive ordningen.»

Lovforslaget her søker på denne bakgrunn å ivareta begge ordningene.

2.2 Nærmere om avgiftsordningen

Ved lov 4. november 1948 nr. 1 ble det i Norge innført en avgift på inntil 3 % ved offentlig omsetning av billedkunst. Avgiften går til Bildende Kunstners Hjelpefond, som forvalter ordningen. Fondets styre oppnevnes av Kultur- og kirkedepartementet for fire år av gangen. Etter gjeldende regler skal midlene brukes til støtte for billedkunstnere som hovedsakelig har eller har hatt sitt virke i Norge, deres etterlatte og andre formål til fremme av norsk billedkunst.

«Billedkunst» i kunstavgiftslovens forstand favner blant annet maleri, tekstilbilledkunst, glassmalerier, mosaikk og andre materialbilder, skulptur og relieffer, grafikk og tegnekunst, i enhver teknikk, materialbruk og utførelse. Hvem som har laget verket, hvor det er laget eller når det er laget er uten betydning for lovens regler om avgift. Dersom verket kan regnes som billedkunst i lovens forstand, skal det betales avgift på 3 % hver gang det blir omsatt offentlig i Norge.

Avgiften kommer som et tillegg til prisen på verket. Hovedregelen er at kjøperen skal betale avgiften, mens selgeren/arrangøren er ansvarlig for innkreving og innsending.

Loven gir ingen klar definisjon av hva som regnes som offentlig omsetning, men det er ikke noe krav at omsetningen er knyttet til en virksomhet eller et foretak. Museer, samlinger, gallerier o.l. som kjøper til sine samlinger, skal ifølge loven betale avgift på 3 % selv når de handler privat eller direkte fra kunstner. Det skal også betales avgift på utsmykningsoppdrag, konkurranseutkast, bestillingsverk, samt eventuelle andre erverv som kan likestilles med offentlig omsetning.

Loven gir ellers regler om innkreving og sanksjoner ved overtredelse av lovens regler.

En betydelig andel av midlene til avgiftsordningen kommer fra salg som ikke vil kunne omfattes av en følgerettsordning. Dette gjelder eksempelvis førstegangssalg og salg av originaleksemplar av åndsverk som har falt i det fri.

2.3 Følgerettsdirektivet

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/84/EF om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk ble vedtatt 27. september 2001 og publisert 13. oktober 2001. Hjemmel er EF-traktaten artikkel 95. Direktivet fastsetter langt på vei et harmonisert regelverk for følgerettsvederlag.

Artikkel 1 bestemmer at statene til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk skal ha regler om følgerett. Følgerett defineres som «en

uavhengelig rett som opphavsmannen heller ikke på forhånd kan gi avkall på, og som gir rett til å motta et vederlag på grunnlag av salgsprisen som oppnås ved ethvert videresalg etter opphavsmannens første avhending av verket.» Retten begrenses til videresalg der det er involvert en selger, kjøper eller formidler som er profesjonell aktør på kunstmarkedet. Ifølge fortalen 18 bør følgeretten imidlertid ikke omfatte videresalg fra privatpersoner til ideelle museer som er åpne for publikum. Artikkelen gir adgang til å unnta fra følgeretten de videresalg der selger har anskaffet eksemplaret direkte fra opphavsmannen under tre år før videresalget, dersom prisen ikke overstiger 10.000 euro.

I *artikkel 2* gis eksempler på hvilke verkstyper som omfattes av følgeretten: kollasjer, malerier, tegninger, stikk, trykk, litografier, bildetepper, keramikk, glassvarer og fotografier. Følgerettsvederlaget skal kun omfatte såkalt «originalkunstverk», som direktivet definerer som eksemplar utført i et begrenset antall av kunstneren selv eller under vedkommendes ansvar. Dette skal forstås slik at eksemplarene normalt vil være nummerert, signert eller på annen måte behørig autorisert av kunstneren.

Artikkel 3 bestemmer at det skal settes en minste salgspris som skal utgjøre den nedre grense for hvilke salg som omfattes av følgeretten. Denne kan høyst være 3.000 euro.

Artiklene 4 og 5 bestemmer hvordan følgerettsvederlaget skal beregnes. Grunnlaget for beregningen er salgsprisene uten avgifter. Statene skal fastsette regler slik at vederlaget tilsvarer:

- 4 eller 5 % av den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro,
- 3 % av den del av salgsprisen som ligger mellom 50.000,01 euro og 200.000 euro,
- 1 % av den del av salgsprisen som ligger mellom 200.000,01 euro og 350.000 euro,
- 0,5 % av den del av salgsprisen som ligger mellom 350.000,01 euro og 500.000 euro og
- 0,25 % av den del av salgsprisen som overstiger 500.000,01 euro.

Dersom den nedre beløpsgrensen som settes etter artikkel 3 er lavere enn 3.000 euro, kan det ifølge direktivet fastsettes en vederlagssats på minst 4 % for den del av salgsprisen som ikke overstiger 3.000 euro. Det samlede følgerettsvederlaget for hvert enkelt salg skal ikke overstige 12.500 euro.

Artikkel 6 fastsetter at det er opphavsmannen, og etter hans død hans rettsetterfølgere, som skal motta følgerettsvederlaget. Følgeretten skal altså gå i arv, men ifølge fortalen 27 bør ikke direktivet berøre arverettslovgivningen. Dette innebærer at

det ikke stilles bestemte krav til hvem retten skal gå i arv til. Bestemmelsen tar imidlertid forbehold for artikkel 8 nr. 2 om utsatt gjennomføringsfrist for følgerett til fordel for opphavsmannens rettsetterfølgere. Artikkelen åpner for å fastsette regler om valgfri eller obligatorisk kollektiv forvaltning av vederlaget.

Artikkel 7 innebærer at reglene om følgerett skal omfatte borgere fra tredjestater bare dersom vedkommende tredjestat gir følgerettsvern for opphavsmenn fra EØS-statene og deres rettsetterfølgere. Tredjestat betyr i denne sammenheng starter utenfor EØS. Artikkelen åpner for å likebehandle dem som har sitt vanlige bosted i en EØS-stat med statens egne borgere.

Ifølge *artikkel 8* skal vernetiden for følgeretten tilsvare den som i direktiv 93/98/EØF er fastsatt for opphavsretten. Hovedregelen er der at retten varer i 70 år etter utløpet av opphavsmannens dødsår. Bestemmelsen åpner dessuten for at de land som ikke hadde regler om følgerett den dag direktivet ble kunngjort i *De Europeiske Felleskaps Tidende* (13. oktober 2001), kan utsette innføringen av en følgerett for rettsetterfølgerne til opphavsmannen frem til 1. januar 2010. Etter nærmere bestemte regler kan det gis ytterligere to års utsettelse. Følgerettsvern for opphavsmannen må i alle tilfeller innføres.

Artikkel 9 pålegger EØS-statene å gi regler om at de berettigede etter artikkel 6 skal kunne kreve at de profesjonelle aktørene nevnt i artikkel 1 skal fremlegge alle nødvendige opplysninger for å sikre utbetaling av vederlag i forbindelse med de siste tre års salg.

Artiklene 10 til 14 inneholder enkelte sluttbestemmelser.

2.4 Øvrige nordiske land

2.4.1 Danmark

Danmark har hatt regler om følgerett siden 1990. Ordningen er i hovedsak basert på individuell fordeling av midlene, men en del kan gå til kollektive formål. Gjennomføring av følgerettsdirektivet krevde visse endringer i følgerettsordningen. I fjor ble det derfor vedtatt en endringslov som trådte i kraft 1. januar 2006.

Reglene om følgerettsvederlag finnes i den danske opphavsretsloven § 38. Bestemmelsen gir opphavsmannen krav på følgerettsvederlag for nærmere bestemte videresalg av kunstverk når prisen overstiger 300 euro ekskl. moms. Vederlagssatsen skal være 5 % for den delen av salgspriisen som utgjør inntil 50.000 euro ekskl. moms. Det

er forutsatt at det ikke skal betales vederlag når privatpersoner selger kunstverk til ikke-kommersielle museer som er åpne for allmennheten. Danmark har ikke benyttet seg av muligheten til å unnta fra følgeretten de videresalg der selger har anskaffet eksemplaret direkte fra opphavsmannen under tre år før videresalget, dersom prisen ikke overstiger 10.000 euro. Betalingsplikten påligger selger eller formidler. Følgeretten faller i arv til ektefelle eller livsarvinger. Det er innført obligatorisk forvaltning av følgerettsvederlaget hvor rettighetshaver må rette sitt følgerettsvederlag til en forvaltningsorganisasjon som med kulturministerens godkjenning har fått enerett til å innkreve vederlaget. Det er innført rapporteringsplikt for selgere eller formidlere som innebærer årlig innsendelse innen 1. juni, av det foregående års følgerettspliktige salg attestert av en statsautorisert eller registrert revisor. Organisasjonen kan kreve oversendt alle opplysninger som er nødvendige for å sikre betaling av vederlag for de siste tre års salg. Unnlatt rapportering kan straffes med bøter.

2.4.2 Finland

Den finske riksdagen vedtok tidligere i år lovendringer til gjennomføring av følgerettsdirektivet. Endringene er foreløpig ikke trådt i kraft.

Reglene om følgerettsvederlag finnes i den finske loven kapittel 2b. Følgeretten gjelder videresalg der salgspriisen uten merverdiavgift er høyere enn 255 euro. Satsen for vederlaget skal være 5 % for opptil 50.000 euro av salgspriisen. For de andre delene av prisen gjelder direktivets satser. Salg fra en privatperson til museer som er åpne for allmennheten omfattes ikke, men det legges til grunn at det ikke finnes kommersielle museer i Finland. Unntaksadgangen i direktivet artikkel 1 nr. 3 om salg fra selger som har anskaffet eksemplaret direkte fra opphavsmannen under tre år før videresalget, og der prisen ikke overstiger 10.000 euro, er ikke benyttet. Selger og formidler som er yrkesmessig virksomme på kunstmarkedet er betalingspliktige. Deltar det ikke slike selgere eller formidlere i salget, er kjøper ansvarlig for vederlaget. De betalingspliktige må årlig rapportere sine følgerettspliktige videresalg til organisasjonen som forvalter følgeretten. Det er ikke fastsatt begrensninger mht. hvem retten kan gå over til ved opphavsmannens død. Etterlater han seg ingen arvinger, er det imidlertid bestemt at eventuelle følgerettsvederlag skal gå til kollektive formål. Ordningen med obligatorisk forvaltning av følgerettsvederlaget videreføres.

Om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

2.4.3 Island

Island har regler om følgerett for enkelte videre- salg av kunstverk. Vederlagssatsen er 10 %. Forslag til gjennomføring av følgerettsdirektivet er til behandling i Alltinget. Satsen på 10 % er foreslått opprettholdt for den del av salgssummen som ikke overstiger 3.000 euro.

2.4.4 Sverige

Sverige har regler om følgerett i kapittel 2 a i sin opphavsrettslov. Vederlagssatsen er 5 % av salgspri- sen ekskl. merverdiavgift. Følgerettsdirektivet er ikke gjennomført.

2.5 Bernkonvensjonen

Norge har tiltrådt Bernkonvensjonen av 1886 om beskyttelse av litterære og kunstneriske verk, sist revidert i 1971. Artikkel 14ter har regler om følge- rett. Bestemmelsen overlater til medlemslandene selv å avgjøre om det skal innføres regler om følge- rett i nasjonal rett, og hvordan disse eventuelt skal utformes. Men når regler om følgerett først er inn- ført bestemmer artikkelen at krav i henhold til disse reglene kan gjøres gjeldende kun når det foreligger gjensidighet i forhold til den staten opp- havsmannen er statsborger av eller har sitt vanlige bosted i. Opphavsmenn fra de land som er bundet av bestemmelsen får med dette ikke rett til mer enn det de enkelte konvensjonsland gir egne bor- gere.

2.6 Høringen

Departementet sendte den 28. mars 2006 forslag til endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst på høring. I hovedsak ble det foreslått endringer til gjennomføring av følge- rettsdirektivet. Det ble også foreslått enkelte min- dre endringer i åndsverkloven, samt en harmonise- ring av avgiftsnivået og vederlagssatsen. Hørings- instansene ble bedt om synspunkter på en eventuell utvidelse av avgiftsgrunnlaget til enkelte andre verkstyper. Høringsutkastet ble sendt til føl- gende instanser og organisasjoner:

Departementene

ABM-utvikling

Akademikerne

Antipiratgruppen i Norge

Bildende Kunstneres Hjelpesfond

BONO

Den Norske Advokatforening

Den norske Dommerforening

Den Norske Fagpresses Forening

Den norske Forfatterforening

Den Norske Forleggerforening

Det norske komponistfond

Elektronisk Forpost Norge

Fond for lyd og bilde

Fond for utøvende kunstnere

FONO

Forbundet Frie Fotografer

Grafill

GramArt

Gramo

Handel- og Servicenæringens Hovedorganisasjon

IFPI Norge

IKT-Norge

Kopinor

KS

Kunstnernes Hus

Landsforeningen norske malere

Landsorganisasjonen

LINO

Magasin- og Ukepresseforeningen

Mediebedriftenes Landsforening

Musikernes fellesorganisasjon

Nasjonallbiblioteket

Nasjonalmuseet for kunst

NAVio

NOPA

Norges Fotografforbund

Norges Kunst- og Antikvitethandlers Forening

Norges Museumsforbund

Norges Praktiserende Arkitekter

Norsk Artistforbund

Norsk Bibliotekforening

Norsk Billedhoggerforening

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF)

Norsk forbund for Lokal-TV

Norsk Forening for opphavsrett

Norsk Journalistlag

Norsk Kabel-TV forbund

Norsk komponistforening

Norsk Kritikerlag

Norsk Lokalradioforbund

Norsk musikkforleggerforening

Norsk Skuespillerforbund

Norske Antikk og Brukthandlers Forening

Norske Arkitekters Landsforbund

Norske AV-sentralers landsforbund

Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere, NBU

Norske Bildebyråers Forening

Norske Billedkunstnere

Norske Dansekunstnere

Norske Dramatikeres Forbund

Norske film- og tv-produsenters forening

Norske Filmregissører
 Norske Grafikere
 Norske Industridesignere
 Norske Kunst- og Kulturhistoriske Museer
 Norske Kunstforeninger
 Norske Kunsthåndverkere
 Norske Reklamefotografer
 Norske Scenografer
 Norske tekstilkunstnere
 Norwaco
 NRK
 Næringslivets hovedorganisasjon
 P4 Radio Hele Norge
 Reiselivsbedriftenes Landsforening
 Samisk Kunstnerråd
 Stiftelsen Fotogalleriet
 Tegnerforbundet
 TONO
 TV 2 AS
 TVNorge AS
 UBON
 Unge Kunstneres Samfund
 UPC Norge AS
 Yrkesorganisasjonenes sentralforbund

Departementet har fått 15 uttalelser om høringsutkastet. Noen gir generelle kommentarer til forslaget om innføring av følgerett i norsk rett. *Forbundet Frie Fotografer* er i prinsippet mot forslaget om innføring av følgerett i Norge, fordi forbundet mener den strider mot den eksisterende kollektive ordningen innenfor billedkunstfeltet. *Norsk Journalistlag* støtter forslaget. Det samme gjør *BONO*, som uttrykker at de i stor utstrekning er tilfreds med utformingen av forslaget i høringsutkastet. Generelt uttaler *BONO* at følgerettsdirektivet vil gi billedkunstnerne og kunsthåndverkerne «et bedre økonomisk utbytte av sin opphavsrett». *Norske Billedkunstnere* mener at reglene foreslått i høringsutkastet «samlet sett vil styrke billedkunstnerens økonomiske situasjon, til beste for aktive kunstnere og skapende kunstproduksjon». *Norske Kunsthåndverkere* peker på at kunsthåndverkernes økonomiske betingelser skiller seg ut i negativ retning, og «hilser derfor med glede et tiltak som kan rette opp dette misforholdet». Utover de merknader Norske Kunsthåndverkere selv gir, bemerker organisasjonen at den slutter seg til *BONO*s høringsuttalelse.

Konkurransetilsynet uttaler at de ikke kan se at forslaget vil virke skadelig for konkurransen. Harmoniseringen av reglene om følgerett innenfor EU/EØS muliggjør konkurranse på like vilkår, og Konkurransetilsynet stiller seg derfor positiv til forslaget om innføring av følgerett i norsk rett.

For øvrig er høringsuttalelser gjengitt og kommentert i tilknytning til det enkelte forslag nedenfor.

3 Gjennomføringen av følgerettsdirektivet

3.1 Plasseringen av reglene om følgerett

Innenfor de grenser som er angitt i åndsverkloven, omfatter opphavsmannens enerettigheter det å fremstille eksemplarer og å gjøre det tilgjengelig for allmennheten, jf. åndsverkloven § 2. Herunder faller det som kalles opphavsmannens spredningsrett. Denne retten omfatter bl.a. det å fremby et eksemplar av et åndsverk for salg. Dette avgrenses av bl.a. reglene om konsumpsjon av spredningsretten i åndsverkloven § 19, som innebærer at et eksemplar som med opphavsmannens samtykke er solgt innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, fritt kan spres videre blant allmennheten. Følgeretten gir derimot den enkelte opphavsmann, eller hans rettsetterfølger, i enkelte tilfeller rett til vederlag når et eksemplar av opphavsmannens åndsverk selges. Opphavsmannen får imidlertid ikke ved sin følgerett noen adgang til å nekte salget gjennomført.

Ved utformingen av høringsutkastet, vurderte departementet flere alternativ til plassering av en bestemmelse om følgerett. I utkastet ble bestemmelsen plassert sist i åndsverklovens 2. kapittel, som ny § 38c. Ingen av høringsinstansene hadde merknader til plasseringen, og departementet holder fast på valget som ble gjort i høringsutkastet. Departementet vil komme tilbake til spørsmålet om plassering i den kommende gjennomgangen av åndsverklovgivningen.

3.2 Viderealg

Direktivet artikkel 1 nr. 1 begrenser følgeretten til å gjelde «ethvert viderealg etter opphavsmannens første avhending av verket».

I høringsutkastet foreslo departementet å begrense følgeretten til «viderealg». Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til dette, og departementet viderefører forslaget på dette punkt.

Den første overdragelsen som skjer fra opphavsmannen omfattes etter dette ikke av følgeretten. Ved første overdragelse er det opphavsmannen selv som eventuelt gjør verket tilgjengelig for allmennheten, overdrar rettigheter knyttet til

eksemplaret og eventuelt mottar vederlag for dette. Begrunnelsene for følgerettsvederlaget slår dermed ikke til i disse tilfellene, som de gjør ved de etterfølgende overdragelsene. Det samme gjelder etter opphavsmannens død der det er arvingen som står for den første overdragelsen, samt der overdragelsen av eksemplaret skjer etter kreditorfølgning av opphavsmannen. Heller ikke der opphavsmannen selger et eksemplar han tidligere har solgt, men som han senere har fått seg overdratt, slår begrunnelsene for følgeretten til. Disse overdragelsene skal regnes som førstegangssalg og falle utenfor området for følgeretten.

I enkelte tilfeller kan det oppstå spørsmål om det foreligger ett eller to videresalg. Om en kunsthandler kjøper et kunstverk av et galleri, og senere selger det videre til et annet galleri, finner det sted to videresalg. Annerledes er situasjonen normalt for auksjonshuset som ikke på noe tidspunkt kan sies å eie kunstverket, men kun formidler salget mellom kjøper og selger. I slike tilfeller vil det eventuelt kun være ett vederlagspliktig videresalg. Slik vil det også være i et kommisjonsforhold der eiendomsretten går direkte over til kjøper.

Følgeretten gjelder ethvert videresalg der vilkårene er oppfylt, uavhengig av hvor salget skjer eller hvilke kanaler som benyttes ved inngåelsen eller oppfyllelsen av salgavtalen. Også avtaler som inngås over Internett, eller andre nye kommunikasjonsformer, underlegges reglene om følgerett.

3.3 Kravet til selger, kjøper eller formidler

Direktivet artikkel 1 nr. 2 begrenser følgeretten til å gjelde videresalg der «profesjonelle aktører på kunstmarkedet er involvert som selgere, kjøpere eller formidlere». Som eksempler på slike aktører nevnes «auksjonshus, kunstgallerier og generelt alle kunsthandlere». I fortalen 18 sies at følgeretten bør avgrenses mot «videresalg som utføres direkte mellom personer som handler som privatpersoner uten deltaking av en profesjonell aktør på kunstmarkedet.» Bakgrunnen for dette er bl.a. at det ikke er ønskelig å gripe inn i den private sfære, og at det her er små muligheter for kontroll. Fortalen 18 fremholder at følgeretten ikke bør omfatte videresalg fra privatpersoner til ideelle museer som er åpne for publikum.

Departementet foreslo i høringsutkastet å gjennomføre kravet om deltakelse av profesjonell aktør på kunstmarkedet ved å begrense følgerettens anvendelsesområde til transaksjoner der «en som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet deltar som selger, kjøper eller formidler». Det ble pekt på at

auksjonshus, kunstgallerier og kunsthandlere i tråd med direktivet ville omfattes av dette vilkåret. Det ble dessuten foreslått et særskilt unntak for museer som er åpne for publikum og ikke driver ervervsmessig. Unntaket omfattet videresalg fra privatpersoner til slike museer, samt videresalg mellom slike museer, med mindre en som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet deltar som formidler.

Med hensyn til det særskilte unntaket for museer, peker *BONO* på at museer som unntas fra vederlagsplikten, normalt i stedet vil måtte betale avgift, jf. kunstavgiftsloven § 1 tredje ledd. *BONO* uttaler:

«Vi antar at unntaket det åpnes for i fortalen 18 er basert på at kunstverkene som kjøpes inn i liten grad anses som investeringsobjekt, men vurderes kunstfaglig i forhold til museets samling, og at kunsten gjennom innkjøpet også gjøres tilgjengelig for allmennheten. Unntaket er selvfølgelig mulig å slutte seg til dersom man ønsket at museer derigjennom ble fritatt for betalingsplikt. Slik avgiftsloven er utformet vil imidlertid disse museene allikevel måtte betale kunstavgift av slike erverv. I så måte synes dette unntaket å være ubegrunnet.»

BONO mener dessuten at unntaket som gjelder videresalg mellom museer som nevnt ikke er i tråd med direktivet.

Nasjonalbiblioteket anfører at et museums innkjøp til sine samlinger kan likestilles med bibliotekets kjøp til sine samlinger, og at unntaket for museer også bør utvides til å omfatte bibliotek.

Departementet viderefører høringsutkastets forslag til gjennomføring av kravet om deltakelse av profesjonell aktør på kunstmarkedet. Etter ny vurdering av unntaket for museer, har imidlertid departementet kommet til at forslaget om å unnta videresalg mellom museer ikke bør videreføres. Med henvisning til direktivets fortale 18 opprettholdes forslaget om å unnta videresalg fra privatpersoner til museer. Den naturlige følge av denne bestemmelsen er å vurdere et tilsvarende unntak i kunstavgiftsloven. Departementet vil komme tilbake til dette i den foran nevnte proposisjon om endringer i kunstavgiftsloven. Departementet gjør ellers oppmerksom på at et biblioteks innkjøp av bøker til sine samlinger ikke omfattes av følgerettsordningen.

Det bemerkes at grensen mellom de transaksjoner som faller utenfor og de som faller innenfor området for følgeretten ikke følger det opphavrettslige skillet mellom den offentlige og den private sfære. Et videresalg som etter selgers annonse i en dagsavis skjer mellom to personer

som begge handler som privatpersoner, vil altså falle utenfor følgerettens område, dersom verken avisen eller eventuelle andre involverte formidlere oppfyller kravet om yrkesmessig opptreden i kunstmarkedet.

Aktører som driver med ervervsmessig kjøp og salg av, eller for den saks skyld formidling av kunstverk, vil falle innenfor vilkåret når de handler i denne egenskap. Men dette gjelder ikke dersom vedkommende opptre i egenskap av privatperson. For eksempel vil kunsthandleren, som uten hjelp av formidlere, og for utsmykning i egen stue, kjøper et kunstverk av en privatperson, ikke måtte betale følgerettsvederlag, ettersom både kjøper og selger handler som privatpersoner.

Videresalg mellom privatpersoner vil imidlertid omfattes av følgerettsordningen dersom salget formidles av en som yrkesmessig opptre i kunstmarkedet. Dette gjelder selv om kunstverkene ikke stilles offentlig ut for salg, og selv om salget for øvrig ikke ville ha vært avgiftspliktig etter kunstavgiftsloven.

Vilkåret gjelder yrkesmessig opptreden i kunstmarkedet. Kunstprofessoren som kjøper et kunstverk i gave til sin ektefelle, opptre i egenskap av privatperson, og vil i tråd med fortalen 18 ikke måtte betale følgerettsvederlag.

Det er ikke bare den som driver ervervsmessig som vil falle innenfor vilkåret. Kafeer, restauranter etc. som regelmessig stiller ut andres kunstverk for salg, vil i prinsippet falle innenfor vilkåret selv når de ikke krever provisjon, men departementet antar at det i disse tilfellene normalt ikke dreier seg om videresalg.

I tråd med direktivet må den yrkesmessige opptreden knytte seg til kunstmarkedet. Det er ikke tilstrekkelig at aktøren i en eller annen sammenheng er profesjonell: En hvilken som helst bedrift opptre ikke yrkesmessig i kunstmarkedet. En importør av sjokolade, som kjøper kunstverk til utsmykning av sine kontorlokaler, må ikke alene fordi han driver næringsvirksomhet betale følgerettsvederlag. Det samme må gjelde statlige og kommunale organer eller virksomheter. Driver en slik bedrift hyppig kjøp og salg av kunstverk, kanskje også for å tjene penger, vil virksomheten imidlertid raskt måtte klassifiseres som kunsthandel, og falle innenfor vilkåret.

3.4 Verkstyper som omfattes

Direktivet artikkel 2 nr. 1 bestemmer hvilke verkstyper som omfattes av reglene om følgerett: «billedkunstverker som kolasjer, malerier, tegninger,

stikk, trykk, litografier, skulpturer, bildetepper, keramikk, glassvarer og fotografier». Forfatteres og komponisters originalmanuskripter omfattes ikke av direktivets harmonisering, jf. fortalen 19.

Direktivet angir ikke uttømmende hva som omfattes av følgeretten. Dets definisjon av billedkunst følger dessuten ikke det tradisjonelle norske skillet mellom billedkunst og kunsthåndverk: Følgeretten skal ikke bare omfatte det som i norsk rett har blitt klassifisert som billedkunst, men også kunsthåndverk som er utført i f.eks. keramikk eller glass, samt fotografiske verk.

I høringsutkastet foreslo departementet å innta direktivets eksemplifisering i lovteksten, likevel slik at kunstverk utført i glass ble betegnet «glasskunst» og slik at opphavsrettslig vernede fotografier i tråd med åndsverkloven § 1 ble betegnet «fotografiske verk».

I høringsutkastet ble det lagt til grunn at forfatteres og komponisters originalmanuskripter ville falle utenfor området for følgeretten. Det ble i den sammenheng pekt på at manuskripter, i motsetning til de typer billedkunst og kunsthåndverk som ble angitt som eksempler på omfattede verkstyper, normalt ikke er typisk visuelle kunstverk, og at de først og fremst skal tjene som grunnlag for eksemplarframstilling. Det ble dessuten vist til at prisen på manuskripter vanligvis blir bestemt av andre faktorer enn det som er vanlig for kunstverk.

Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design uttaler:

«I likhet med vår kommentar i høringsrunden vedr eksport og import av kulturminner vil vi i sammenheng med dokumentene vedr. 3 % og åndsverkloven/følgerettsbestemmelsene peke på behovet for oppdatert og korrekt bruk av betegnelser når typer kunstverk spesifiseres i lovtekst og forskrift. Jfr. for eksempel artikkel 2: «stikk, trykk, litografier» kan erstattes med originalgrafikk, skulptur mangler, likeledes film og video samt installasjoner.»

BONO tiltrer forslaget om at kasuistikken i den foreslåtte bestemmelsen ikke skal anses uttømmende. Organisasjonen bemerker at den forstår forslaget i høringsutkastet slik at bestemmelsen vil «være elastisk og egnet til å fange opp nye uttrykksformer innenfor kunsten.» *BONO* uttaler deretter:

«Videre mener vi at det for ordens skyld bør presiseres i forarbeidene til lovteksten at kasuistikken på ingen måte representerer noen begrensninger i materialvalg eller teknikker for verk som ellers, jf andre pkt, ville vært omfattet av følgerettsordningen. Det vil med

Om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

fordel kunne inntas som eksempel i forarbeidene at kunsthåndverk, så lenge de kvalifiseres etter andre pkt, kan være utført i et hvilket som helst materiale. Dette for å motvirke eventuelle misforståelser om at verk av kunsthåndverk må være utført i keramikk eller glass, slik dette eksemplifiseres i lovteksten, for å omfattes av følgeretten.»

Norske Kunsthåndverkere uttaler:

«Av hensyn til de som skal praktisere loven vil det være viktig med en klar presisering at de eksempler som er gitt i § 38c, første ledd, ikke er uttømmende m.h.t. hvilke materialer kunstverket er utført i. Vi vil ellers frykte at loven ikke blir anvendt riktig.»

Den norske Forfatterforening ber i sin høringstalelse departementet om på nytt å vurdere om forfatteres og komponisters originalmanuskripter skal omfattes av følgerettsordningen. Foreningen viser i den sammenheng til at eiendomsretten til et eksemplar og opphavsretten er ulike størrelser, og at originalmanuskriptet vil ha en verdi utover den som kan knyttes til dets funksjon som grunnlag for utøvelse av den opphavsrettslige eksemplarframstillingsretten. Det uttales bl.a.:

«Et originalmanuskript vil kunne tjene som grunnlag for eksemplarframstilling, men det vil også kunne være av interesse utover dette. Originalmanuskripter vil kunne ha en verdi (økonomisk og innholdsmessig) som ikke refererer til tidligere nevnte tekniske funksjon, som betinger ervervet rett til eksemplarframstilling, men ha verdi ut fra kunstneriske, individuelle egenskaper knyttet til akkurat dette ene, unike eksemplar av verket. Manuskriptet får for erververen mye av den samme funksjon som et eksemplar av billedkunst: Det er et eksklusivt eksemplar, kan hende med forfatterens håndskrevne rettelsener, kommentarer etc., det kan fremvises og det er i høyeste grad et eksemplar av verket hvis verdi er knyttet til nettopp dette eksemplaret.»

Den norske Forfatterforening viser til at et originalt manuskript dermed kan være samle- eller investeringsobjekter på linje med billedkunst, og at det så vidt klart skiller seg fra det senere fremstilte eksemplar, at de rimeligvis bør behandles på linje med kunstverk og kunsthåndverk for øvrig. Den norske Forfatterforening uttaler også:

«Det kan for forfatteren synes høyst urimelig at andre skal kunne videreselge hans eller hennes originalmanuskript og tjene på dette, uten at forfatteren får ta del i denne verdistigningen. Slikt videresalg av et originalt manuskript, vil terminologisk falle inn under opphavsmannens

sekundærrettigheter og slik sett kan det synes urimelig at opphavsmannen ikke skal kunne nyte godt av videresalg.»

Departementet har på nytt vurdert spørsmålet om følgerettsordningen bør omfatte forfatteres og komponisters originalmanuskripter, men har kommet til at forslaget i høringsutkastet bør opprettholdes.

Originalmanuskripter er unikum. Det er også nettopp derfor spørsmålet om originalmanuskripter bør omfattes av følgeretten, oppstår. Således skiller disse unikum seg også fra de senere fremstilte eksemplarer, som alle er identiske med hverandre, men ikke med det unike originalmanuskriptet. Departementet har imidlertid vanskelig for å se at ulikheten med de senere fremstilte eksemplarer i seg selv skal være et relevant forhold med hensyn til spørsmålet om det skal omfattes av følgeretten. Det er ikke eksemplarets funksjon i markedet som begrunner at opphavsmannen bør ha følgerett. Det er heller ikke slik at alle samle- og investeringsobjekter er aktuelle objekter for følgeretten.

Tvert imot taler flere forhold for å behandle originalmanuskriptet annerledes enn de verkstyper som foreslås omfattes av følgeretten, som f.eks. oljemaleriet. Kunstmaleren må typisk holde seg til vederlaget han mottar for sitt unikum, mens forfatteren får vederlag for det kanskje store antall eksemplarer som fremstilles og selges. Mens kunstmaleren fremstiller sitt maleri som et unikum for å selge dette ene eksemplaret, skriver forfatteren sitt manuskript for at det skal tjene som grunnlag for eksemplarframstilling for kanskje flere tusen eksemplarer. At det handles i originalmanuskripter som samleobjekt er av underordnet karakter for forfatteren sammenlignet med kunstmaleren.

Det er etter dette klart at begrunnelsene for følgeretten som ble angitt ovenfor i punkt 2.1, og som gjelder for de visuelle kunstverk som omfattes av forslaget til § 38c første ledd, ikke slår slik til for originalmanuskriptet.

Departementet viderefører forslaget fra høringsutkastet uendret. Når det gjelder forslaget om å erstatte «stikk, trykk, litografier» med «originalgrafikk» bemerker departementet at en ikke har funnet grunn til å avvike fra eksemplene angitt i direktivet. Eksemplene fra direktivet inntas dermed i forslaget til lovtext direkte i form av eksempler. Dette innebærer at verkskategoriene, slik de fremgår av forslaget til § 38c første ledd, ikke er uttømmende. At videresalg av kunstverk fremstilt av andre materialer eller med andre teknikker også kan omfattes av følgeretten, fremgår dermed direkte av forslaget. Det er altså ikke bare kunst-

håndverk utført i keramikk og glass som omfattes, men også slikt kunstverk utført i f.eks. metall.

Listen med eksempler i forslaget til § 38c første ledd første punktum legger imidlertid enkelte begrensninger på hvilke verkstyper som omfattes. Slik forslaget er formulert vil f.eks. manuskripter falle utenfor, mens kunstverk i form av ulike typer installasjoner, vil kunne omfattes, men hvert eksemplar må vurderes konkret, og grensen trekkes opp gjennom praksis. Som BONO påpeker er bestemmelsen elastisk, og dermed egnet til å fange opp nye uttrykksformer.

Heller ikke for bygninger som uttrykk for arkitektoniske verk vil følgeretten slå til, som om man skulle hevde at det er tale om et originalkunstverk. I alle tilfeller ser departementet behov for at det fremgår klart at bygninger ikke skal omfattes av følgerettsordningen, og viderefører derfor forslaget fra høringsutkastet om et uttrykkelig unntak for bygninger.

3.5 Eksemplar som omfattes

Følgeretten omfatter etter direktivet kun «originalkunstverk». Ifølge artikkel 2 nr. 2 er dette eksemplar av kunstverk «som er utført i begrenset antall av kunstneren selv eller under vedkommendes ansvar». Samme bestemmelse konstaterer at slike eksemplar normalt vil være nummerert, signert eller på annen måte behørig autorisert av kunstneren.

Departementet foreslo i høringsutkastet å begrense følgeretten til å gjelde «originaleksemplar», som ble nærmere definert i forslaget til § 38c første ledd andre punktum. Ingen av høringsinstansene har kommentert forslaget, og det opprettholdes.

Klart innenfor faller de eksemplar kunstneren selv har fremstilt og signert, f.eks. malerier eller tegninger. Når det gjelder åndsverk fremstilt i flere eksemplar, kreves det ikke at kunstneren selv har utført hvert enkelt eksemplar, men at de er fremstilt i et såpass begrenset antall at den aktuelle verkstypen da normalt nummereres, signeres eller autoriseres av kunstneren på annen måte. Det forutsettes at kravet til kunstnerens autorisering tilpasses gjeldende praksis for den enkelte verkstype. Departementet antar i alle tilfeller at den vesentlige begrensningen for hvilke eksemplar som er omfattet av følgeretten er den nedre beløpsgrensen for hvilke videresalg som omfattes, jf. punkt 3.7. Dersom denne fastsettes lavt, vil antakeligvis også avgrensningsproblemene mht. kravet om originalitet, øke.

3.6 Unntaket i følgerettsdirektivet artikkel 1 nr. 3

Direktivet artikkel 1 nr. 3 åpner for å unnta fra følgeretten de videresalg der «selger har anskaffet verket direkte fra opphavsmannen under tre år for videresalget, og når videresalgsprisen ikke overstiger 10 000 euro». Hensikten med unntaksadgangen er å stimulere kunstgallerier til å kjøpe kunst direkte fra opphavsmannen. Vilkårene for å oppnå unntak etter bestemmelsen vil antakeligvis være arbeidskrevende å fastslå og vanskelige å anvende i praksis. Et slikt unntak vil, i og med avgiftsordningen, dessuten ha mindre betydning for kunstnere i Norge sammenlignet med kunstnere i land uten en slik ordning. På denne bakgrunn ble det i høringsutkastet foreslått at unntaksadgangen ikke benyttes.

Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til dette punkt i høringsutkastet, og departementet opprettholder forslaget om ikke å benytte adgangen til å fastsette unntak.

3.7 Nedre beløpsgrense, beregning av følgerettsvederlaget og avgiftsnivå

Etter direktivet artikkel 3 skal det fastsettes en beløpsmessig nedre grense for de salg som omfattes av følgeretten. Denne kan høyst være 3.000 euro.

Selve beregningen av følgerettsvederlaget skjer etter reglene i direktivet artiklene 4 og 5. Grunnlaget for beregningen er salgsprisen uten skatter og avgifter, og størrelsen på vederlaget skal tilsvare en bestemt andel av denne. Satsen som bestemmer vederlaget varierer for de ulike delene av vederlaget. For den delen av salgsprisen som er under høyeste minstegrense på 3.000 euro, kan statene selv fastsette en sats på minst 4 %. For den delen av salgsprisen som utgjør fra 3.000 euro til 50.000 euro, skal nevnte sats settes til 4 % eller 5 %. Statene har ikke adgang til selv å bestemme satsene for de øvrige deler av salgsprisen, men er bundet av satsene i direktivet artikkel 4 nr. 1 bokstav b til e. Samlet vederlag for hvert videresalg skal ikke overstige 12.500 euro per eksemplar.

Direktivet gir rom for flere løsninger ved fastsettelsen av den nedre beløpsgrensen og de ulike vederlagssatsene. Det må tas hensyn til de utslag de ulike valgalternativ har for kunstnerne, aktørene på kunstmarkedet, Bildende Kunstneres Hjelpefond og organisasjonen som vil bli godkjent etter forslaget § 38c sjette ledd første punktum.

Departementet foreslo i høringsutkastet at den nedre beløpsgrensen skulle settes til høyest tillatte

Om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

beløp, 3.000 euro. Det ble pekt på at man for kunstverk som selges med pålydende lavere enn dette i stedet vil måtte betale avgift til Bildende Kunstneres Hjelpfond, og at dette medfører at en større andel av de midler som blir innkrevd vil gå til kunstnere.

I høringsutkastet ble det foreslått at vederlags-satsen for den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro skulle settes til 5 %. Departementet viste til at det samlede følgerettsvederlaget med dette ville nå et slikt nivå at ordningen ville få et tilfredsstillende grunnlag. Det ble også lagt vekt på at dette ville være i tråd med nivået i flere av de nordiske land.

Departementet foreslo i høringsutkastet å heve kunstavgiften slik at vederlagssatsen og avgiftssatsen så langt som mulig ville bli harmonisert, og slik at fondet ville bli kompensert for en del av inntektsbortfallet innføringen av følgerettsvederlaget medfører. Spørsmålet om avgiftssats kommer departementet tilbake til i foran nevnte odelstingsproposisjon.

I tilknytning til høringsutkastets forslag om å sette den nedre beløpsgrensen til 3.000 euro, peker *Forbundet Frie Fotografer* på «viktigheten av at flest mulig kunstnere får utbytte av loven og at man derfor følger våre naboland ved å legge minstegrensen så lavt som mulig.»

Om samme forslag uttaler *BONO*:

«Departementet grunngir dette med at en slik løsning vil innebære »at en større andel av de midler som blir innkrevd vil gå til kunstnere«. I fortalen til direktivet fremgår det imidlertid at formålet med innføringen av en minstegrense for når et salg skal anses omfattet av følgeretten, er å unngå at innkreving- og administrasjonsomkostningene blir uforholdsmessig store.»

Departementet viser i denne sammenheng til at det av direktivet fortalen 13, 15 og 22 fremgår at direktivet gir medlemslandene adgang til å fastsette nedre beløpsgrense fordi salg under grensen ikke forventes å ha en så betydningsfull virkning på det indre markeds virkemåte at det for disse salg er tilstrekkelig grunn til å harmonisere reglene.

BONO anfører at de relative kostnadene vil synke med lavere beløpsgrense fordi antall salg øker. Det vises også til at den nødvendige informasjon om videresalg uansett må innhentes fra kunstmarkedet. Også *TONO* uttaler seg i denne retning.

Videre uttaler *BONO* og *TONO* seg med samme ordlyd:

«Nålevende kunstnere, og i særdeleshet de som er aktive innenfor grafikk, fotografi og kunsthåndverk, får sine verk omsatt til priser som for en stor del vil ligge under en minstegrense på 3.000 euro. Jo høyere minstegrense, desto mindre vil nålevende kunstnere motta i følgerettsvederlag. Departementets forslag vil innebære at disse kunstnerne i realiteten er ekskludert fra følgerettsordningen.»

BONO viser også til at forslaget i høringsutkastet innebar en styrking av den kollektive fondsordningen, og uttaler:

«Når det i så stor utstrekning tas kulturpolitiske hensyn, er det vanskelig å forstå hvorfor departementet ønsker å benytte seg av den høyest tillatte minstegrensen, når dette først og fremst går utover nålevende kunstnere. Ved å foreslå en høy minstegrense, bidrar departementet i realiteten til å forme følgeretten slik at den i enda større grad gavner de mest etablerte kunstnerne.»

BONO uttaler videre:

«Departementet har ved tidligere anledninger (bl.a. ot.prp nr. 15 (1994-95) og ot.prp. nr. 46 (2004-2005)) pekt på at billedkunstnere som rettighetshavergruppe har hatt relativt lite økonomisk utbytte av sin opphavsrett, og at det derfor er gjort bestrebelser for å styrke billedkunstnerens mulighet for å dra nytte av sine verk i økonomisk henseende. Vi mener at departementets forslag til minstegrense går imot tidligere uttalte målsetninger for denne gruppen av rettighetshavere.»

Om disse spørsmål uttaler *Norske Billedkunstnere* at de har verdsatt den norske avgiftsordningen høyt, og at de er svært tilfreds med at det i høringsutkastet ble foreslått å verne om ordningen. I høringsvaret uttales det videre:

«Den løsning departementet foreslår, som innebærer at det fortsatt skal innkreves en avgift til Bildende Kunstneres Hjelpfond i de tilfeller som ikke omfattes av følgeretten, vil etter Norske Billedkunstneres oppfatning bidra til å opprettholde den viktige, positive effekt de kollektive midlene fra Bildende Kunstneres Hjelpfond har hatt på aktive kunstneres arbeids- og levekår.

Av samme grunn ser vi derfor også positivt på departementets forslag om å gjøre bruk av adgangen til å fastsette minstegrensen for følgerett til 3.000 EUR.

Ved opprettholdelsen av den eksisterende avgiftsordningen ved siden av den nye følgerettsordningen, vil aktive kunstneres økonomiske interesser bli tilstrekkelig ivaretatt ved

Om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

at avgiftsplikten til Bildende Kunstneres Hjelpfond opprettholdes for salg under minstegrensen.

Departementet anslår på side 15 i høringsutkastet at om lag 80 % av følgerettsmidlene vil tilfalle rettighetshavere etter avdøde kunstnere. Selv om Norske Billedkunstnere er positive til innføring av følgerettsordningen, og det forhold at det fra ordningen også tilflyter rettighetshavere etter avdøde kunstnere midler, ser vi den eksisterende avgiftsordning som et mer egnet virkemiddel for å bedre aktive kunstners økonomiske situasjon.»

Bildende Kunstneres Hjelpfond støtter forslaget i høringsutkastet om å sette den nedre beløpsgrensen til 3.000 euro. Om denne løsningen uttaler fondet:

«Dette innebærer at det ved salg med lavere kjøpesum i stedet vil måtte betales kunstavgift til Hjelpfondet, slik at en større andel av midlene som blir innkrevd, går til aktive kunstnere. Hjelpfondet vil også bemerke at dersom minstegrensen for følgerett settes lavere enn foreslått av Departementet, er det grunn til å anta at administrasjonen av individualrettene for slike mer rimelige verk, vil stå i et misforhold til de inntekter som vil oppebæres.»

Norsk Journalistlag mener at den nedre beløpsgrensen bør fjernes, og uttaler:

«En høy minstegrense vil særlig ramme kunstnere i kategorier hvor tilslagsprisen tradisjonelt er relativt lave som for grafikk, kunsthåndverk og fotografiske verker.»

Heller ikke *Norske Kunsthåndverkere* ønsker at det skal fastsettes noen nedre beløpsgrense, og uttaler:

«Når det gjelder følgerett foreslår departementet en nedre beløpsgrense på 3 000 euro.

Beløpet er alt for høyt for å kunne gi ønsket effekt for kunsthåndverk. Med en minstegrense på 3 000 euro, vil følgeretten kun være illusorisk for kunsthåndverkerne. For oss er dette vanskelig å akseptere.»

Enkelte av høringsinstansene synes å ha forstått høringsutkastet dit hen at forslaget om å sette den nedre beløpsgrensen til 3.000 euro nærmest utelukkende bunnet i en antakelse om at de relative administrasjonsutgifter for salg med pålydende lavere enn dette ville bli urimelig høye. D e p a r t e m e n t e t gjør oppmerksom på at det i høringsutkastet ikke ble lagt avgjørende vekt på hensynet til administrasjonskostnadene. Det ble derimot lagt avgjørende vekt på hvilken nedre beløpsgrense som ville gi størst mulig støtte til de

nålevende kunstnere. Det vises i den sammenheng til at spørsmålet om nedre beløpsgrense i det alt vesentlige er et valg av hvilken ordning disse videresalg skal falle innenfor. Settes den nedre beløpsgrense høyt, vil midlene gjennom følgerettsordningen reduseres, men inntektene til fondet øke nærmest tilsvarende. Settes grensen lavt, vil midlene til fondet reduseres, mens det samlede følgerettsvederlaget øker. Midlene til Bildende Kunstneres Hjelpfond fordeles i tråd med nærmere bestemte formål, mens følgerettsvederlaget normalt fordeles til opphavsmannen eller dennes arvinger. I denne sammenheng peker departementet på at dette i praksis fører til en svært ulik fordeling av midlene. Mens kunstavgiften i all vesentlighet går til støtte av nålevende samtidskunstnere og bidrar til en forbedring av deres arbeids- og levekår, viser det seg at følgerettsvederlaget vanligvis kommer veletablerte kunstnere eller kunstners arvinger til gode, ettersom den først inntreder ved videresalg. Den samme tendensen gjelder for salg med pålydende lavere enn 3.000 euro (anslagsvis kr. 23.400), hvor det i en undersøkelse fra 2003 viste seg å være bare 30 % av det innkrevde avgiftsbeløpet for salg med pålydende mellom kr. 2.000 og kr. 24.000 som stammet fra salg av verk av levende kunstnere. Med følgerettsordningen ville anslagsvis 30 % av midlene gå til nålevende kunstnere mot nærmere 90 % under avgiftsordningen. De samlede verdier som går til nålevende kunstnere vil altså være betraktelig høyere med en nedre beløpsgrense på 3.000 euro enn med en nedre beløpsgrense på nivå med de øvrige nordiske land. Slik departementet ser det, vil dermed en nedre beløpsgrense satt høyt være til større gagn for nålevende kunstnere enn en lavere grense.

BONO viser i sin høringsuttalelse til at undersøkelser viser at «så mye som 86,7% av alle de venede kunstverkene som ble omsatt, ble omsatt for priser under en minstegrense på 3.000 euro.» Også TONO viser til denne tendensen. Norsk Journalistlag uttaler seg i samme retning.

Departementet peker på at den samlede verdien av omsetningen over 3.000 euro er vesentlig høyere enn den samlede verdien av omsetningen som befinner seg under denne grensen. I alle tilfeller kan ikke departementet se at antall salg i seg selv skulle være avgjørende, og viser til det som er sagt ovenfor om hvem som vil nyte godt av de innkrevde midler.

BONO viser til at departementet i andre sammenhenger har lagt vekt på hensynet til nordisk rettsenhet, og argumenterer for at dette må tillegges større vekt ved fastsettelsen av den nedre beløpsgrensen. Organisasjonen peker videre på at

forslaget «vil frata øvrige nordiske kunstnere følgerettsvederlag når deres verk omsettes i Norge.» Det vises til beløpsgrensene i Danmark (300 euro), Finland (255 euro), Sverige (1.985 SEK) og England (1.000 euro). Også TONO viser til nivået i de øvrige nordiske land.

Departementet viser til at forholdene i Norge skiller seg avgjørende fra andre ellers sammenlignbare land, ettersom ingen av dem har en slik kollektiv ordning som vi har i Norge.

Med henvisning til ovenstående videreføres forslaget fra høringsutkastet om å innføre en nedre beløpsgrense på 3.000 euro.

Når det gjelder forslaget i høringsutkastet om å sette vederlagssatsen for den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro til 5 %, uttaler Norske Billedkunstnere at de støtter forslaget fullt ut, og fortsetter:

«Selv om det vel for både følgerettsvederlagets og avgiftens del kan være en fare for at en så vidt høy prosentsats vil kunne ha en viss umiddelbar negativ effekt på kunstomsetningen, er vi samlet sett kommet til at en så vidt minimal økning neppe vil være av stor betydning på noe lengre sikt. Sett på bakgrunn av at dette også er den prosentsats kunstkjøpere må forholde seg til i de øvrige nordiske land, tror vi ikke en slik eventuell negativ effekt vil slå særlig sterkt ut.»

BONO bemerker at det er positivt at departementet foreslår å sette vederlagssatsen til 5 %.

Forslaget fra høringsutkastet opprettholdes.

I forslaget er reglene for beregning av følgerettsvederlaget inntatt i § 38c tredje ledd. Salgsprisen uten merverdiavgift skal legges til grunn for beregningen. I beregningsgrunnlaget inngår eventuelle salær som kjøper skal betale og verdien av materialer som inngår i kunstverket.

Beløpene i forslaget er oppgitt i euro. Det er Norges Banks notering av valutakursen på salgsdagen som skal legges til grunn ved beregningen av følgerettsvederlaget. Dersom kunstverket ikke selges på en virkedag, skal Norges Banks siste notering legges til grunn.

3.8 Følgerettens overgang

Følgeretten er «en uavhengelig rett som opphavsmannen heller ikke på forhånd kan gi avkall på», jf. direktivet artikkel 1 nr. 1. Ifølge fortalen 1 er følgeretten «en uavhengelig og ufravigelig rett».

Direktivet artikkel 6 nr. 1 bestemmer at følgerettsvederlaget «skal betales til verkets opphavsmann, og med forbehold for artikkel 8 nr. 2, til rettsetterfølgerne etter opphavsmannens død.» Artikkel

8 nr. 2 åpner for at de land som ikke hadde regler om følgerett 13. oktober 2001, kan utsette anvendelsen av følgerett for rettsetterfølgerne etter opphavsmannens død til 1. januar 2010. Under visse betingelser åpner artikkel 8 nr. 3 for ytterligere to års utsettelse. Fortalen 27 understreker at direktivet ikke bør berøre landenes arverettslovgivning. Dette gir statene en viss frihet til å bestemme hvem rettsetterfølgerne kan være. Samme punkt i fortalen fastsetter at eventuelle rettsetterfølgere skal kunne anvende følgeretten til fulle etter opphavsmannens død.

Departementet foreslo i høringsutkastet at Norge ikke skal benytte seg av adgangen til utsatt anvendelse for rettsetterfølgere etter opphavsmannens død, jf. artikkel 8 nr. 2. Det ble pekt på at dersom følgeretten skulle begrenses til å gjelde kunstverk av levende opphavsmenn, ville det samlede innbetalte følgerettsvederlag bli anslagsvis over 80 % lavere enn det vil bli dersom også rettsetterfølgerne får ta del i følgeretten. Tatt i betraktning utgiftene til innkreving og fordeling av vederlaget, ville en slik utsettelse svekke grunnlaget for hele følgerettsordningen.

Slik forslaget ble utformet i høringsutkastet, ville følgeretten etter opphavsmannens død gå over til hans arvinger i tråd med reglene i lov 3. mars 1972 nr. 5. Dersom opphavsmannen ikke har arvinger, verken etter lov eller testament, foreslo departementet at fremtidige følgerettsvederlag skulle tilfalle den oppkrevings- og fordelingsorganisasjonen som til enhver tid var godkjent av departementet, jf. forslaget § 38c sjette ledd første punktum. Vederlaget skulle brukes til å dekke kostnadene ved forvaltningen av følgeretten, eller til andre kollektive formål fastsatt i vedtektene.

Etter forslaget i høringsutkastet kunne verken opphavsmannen, eller rettighetshaverne etter opphavsmannens død, overdra retten. Forbudet omfattet også alle typer delvis overdragelse.

Forslaget i høringsutkastet la til grunn at det ikke skulle være mulig å gi avkall på retten til følgerettsvederlag. Dette innebar at rettighetshaveren overfor den betalingspliktige ikke kunne frafalle kravet på følgerettsvederlag på vegne av oppkrevings- og fordelingsorganisasjonen. Organisasjonen ville i alle tilfeller være forpliktet til å innkreve forfalt følgerettsvederlag.

Norske Billedkunstnere slutter seg i sin høringsuttalelse fullt ut til at adgangen til utsatt anvendelse av følgerettsordningen for rettsetterfølgere ikke benyttes. Ingen av høringsinstansene har hatt innsigelser mot forslaget.

Departementet opprettholder de nevnte forslagene fra høringsutkastet.

3.9 Vederlagspliktig

Direktivet artikkel 1 nr. 4 bestemmer at følgerettsvederlaget skal betales av selger. Andre punktum i bestemmelsen åpner for at kjøper eller formidler, det være seg alene eller sammen med selger, kan gjøres ansvarlige for vederlaget når de deltar som profesjonell aktør på kunstmarkedet.

Departementet foreslo i høringsutkastet at selger og formidler skal stå solidarisk ansvarlig for følgerettsvederlaget når de begge opptre yrkesmessig i kunstmarkedet. Opptre bare en av dem yrkesmessig i kunstmarkedet, ble det foreslått at han alene skulle være ansvarlig. Av hensyn til å begrense inngrep i den private sfære, samt å sikre mulighet for kontroll med om vederlaget blir betalt, ble det videre foreslått at kjøper skulle være ansvarlig for vederlaget dersom verken selger eller formidler yrkesmessig opptre i kunstmarkedet.

BONO tiltrer departementets forslag i høringsutkastet. Ingen av høringsinstansene har hatt innsigelser mot forslaget.

Forslaget i høringsutkastet videreføres.

3.10 Innkreving og fordeling av vederlaget

Direktivet artikkel 6 nr. 2 åpner for innføring av enten obligatorisk eller valgfri kollektiv forvaltning av følgeretten. Som en mulig løsning nevner fortalet 28 at forvaltningen av følgeretten kan overlates til en forvaltningsorganisasjon. Videre pekes det på at statene bør sikre at disse organisasjonene arbeider på en åpen og effektiv måte, og at vederlag som er tiltenkt opphavsmenn fra andre medlemsstater faktisk blir oppkrevd og utbetalt.

Departementet antok i høringsutkastet at det er behov for en forenklet ordning med betaling av vederlaget, og da slik at de vederlagspliktige kan forholde seg til en enkelt oppkreivings- og fordelingsorganisasjon. Forslaget i høringsutkastet gikk derfor ut på at det skulle etableres en ordning med en organisasjon som krever inn vederlaget fra de vederlagspliktige, og utbetaler det til rettighetshaverne. Ordningen ble foreslått gjort obligatorisk slik at rettighetshaverne skulle måtte gjøre sitt vederlagskrav gjeldende overfor den aktuelle oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen. Etter forslaget i høringsutkastet ville organisasjonen ha enerett til å kreve inn følgerettsvederlaget fra de vederlagspliktige. Det ble foreslått at vederlaget skulle innkreves uavhengig av om rettighetshaveren var medlem i den aktuelle organisasjon, og uavhengig av om opphavsmannen, eller den eventuelle arving, var norsk statsborger eller bosatt i Norge, forutsatt at vedkommende kunne kreve vederlaget utbetalt, jf. forslaget til nytt fjerde ledd i

åndsverkloven § 57, forskriftene til åndsverkloven § 6-1 og punkt 3.13 i proposisjonen her. Forslaget bygget dessuten på at organisasjonen var forpliktet til å kreve følgerettsvederlaget utbetalt selv om rettighetshaver selv ikke hadde gjort krav gjeldende overfor organisasjonen.

Forslaget i høringsutkastet la til grunn at departementet skulle godkjenne oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen etter søknad. Den aktuelle organisasjon måtte representere rettighetshavere til kunstverk som omfattes av reglene om følgerett og som omsettes i Norge, eller være en forvaltningsorganisasjon for rettighetene til slike kunstverk. Godkjenning skulle være tidsbegrenset.

I høringsutkastet ble det dessuten skissert enkelte rammer for hvordan ordningen etter forslaget skulle fungere. Det ble lagt til grunn at departementet skulle ha adgang til å stille vilkår i godkjenningen. I den sammenheng ble det lagt opp til at organisasjonens vedtekter, og eventuelle endringer i disse, skulle godkjennes av departementet. Videre ble det i høringsutkastet foreslått at vederlag som tilfaller organisasjonen etter foreldelse, samt vederlag som ellers tilfaller organisasjonen, skulle gå til dekning av utgifter ved innkreivingen og fordelingen av følgerettsvederlaget, eller brukes til andre kollektive formål fastsatt i vedtektene. Vederlagsberettigede som eventuelt ikke kunne opptas som fulle medlemmer av organisasjonen, skulle i vedtektene sikres samme behandling som medlemmer med hensyn til sitt krav på følgerettsvederlag. Dette gjaldt også utenlandske vederlagsberettigede. Innenfor disse rammer åpnet høringsutkastet for at organisasjonen skulle ha adgang til å inngå avtaler med tilsvarende organisasjoner i andre land om fordeling av vederlag til rettighetshaverne. Videre ble det lagt til grunn at årsrapport og revidert regnskap skulle oversendes departementet. Det ble forutsatt et samarbeid mellom organisasjonen og Bildende Kunstneres Hjelpfond, slik at de to ordningene i størst mulig utstrekning kunne samordnes i forhold til brukerne.

I høringsutkastet ble det også foreslått at følgerettsvederlag som ikke utbetales før kravet foreldes skulle tilfalle organisasjonen. Slike vederlag skulle dekke organisasjonens kostnader ved oppkreivingen og fordelingen av følgerettsvederlaget, eller til andre kollektive formål fastsatt i organisasjonens vedtekter.

Bildende Kunstneres Hjelpfond er enig i at det er behov for en forenklet ordning med betaling og fordeling av følgerettsvederlaget. Fondet uttaler videre:

Om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

«Hjelpfondet har merket seg at Departementet antar at det forutsettes at den organisasjon som skal administrere følgeretten, samarbeider med Hjelpfondet, slik at ordningene i størst mulig utstrekning kan samordnes. Dette er Hjelpfondet enig i; Hjelpfondet har i dag en organisasjon som møter denne del av kunstmarkedet, og som vil kunne forvalte innkrevingen også av følgeretten uten betydelige ekstrakostnader. Hjelpfondet bemerker allikevel at det bør overveies om det ikke skal åpnes for en delt ordning, en for innkreving av følgerettsvederlaget fra de vederlagspliktige, og en for fordelingen av midlene. Hjelpfondet er villig til å påta seg en slik oppgave. Uansett hvilken modell som velges, må det sørges for at rapporterings- og betalingsterminene for de to ordninger blir samstemt.»

BONO støtter forslaget i høringsutkastet og uttaler:

«Slik vi forstår departementet kan de praktiske anliggende som vedrører beregning av valutakurser og følgerettsvederlag, kunne avtales mellom de vederlagspliktige, BKH og BONO. Vi deler til fulle departementets synspunkter på at det må etterstrebtes at innføringen av følgerettsordningen medfører så lite ekstra administrativt arbeid for brukerne som mulig. Et samarbeid mellom BKH og BONO om innrapportering og innkreving av vederlag, vil innebære at brukernes administrative merarbeid som følge av innføringen av følgeretten blir minimalt.»

Norske Billedkunstnere uttaler:

«Ved innføring av følgerettsordningen, ser vi det som viktig for kunstomsetningen og forståelsen for avgifts/følgerettsreglene at de blir enklest mulig å administrere og i størst mulig grad er harmonisert både med hensyn til grunnlag, proSENTSATS og omfang.»

Organisasjonen uttaler videre:

«Norske Billedkunstnere er også fornøyd med departementets forslag om en obligatorisk ordning med kollektiv forvaltning av følgerettsvederlaget, hvor det forutsettes et samarbeid mellom den forvaltningsorganisasjon som godkjennes og Bildende Kunstneres Hjelpfond.

En forutsetning om et slikt samarbeid antas å ville sikre en best mulig samordning, til beste for begge ordningene.»

Departementet viderefører fullt ut forslagene i høringsutkastet. Når det gjelder de praktiske anliggender ved innkrevingen og fordelingen, herunder beregning av valutakurser og følgerettsvederlag, har de involverte parter adgang til selv å avtale hvordan dette skal gjennomføres, for-

utsatt at løsningene befinner seg innenfor bestemmelsen og de ovennevnte retningslinjer og rammer.

3.11 Opplysningsplikt og innbetalings-terminer for avgiften på omsetning av billedkunst

Etter direktivet artikkel 9 skal berettigede til å motta følgerettsvederlaget, jf. artikkel 6, i en periode på tre år etter videresalget, kunne kreve at de profesjonelle aktørene på kunstmarkedet, jf. artikkel 1 nr. 2, fremlegger alle opplysninger som kan være nødvendige for å sikre utbetaling av vederlag i forbindelse med videresalget.

Departementet foreslo i høringsutkastet at direktivforpliktelsen skulle gjennomføres ved at organisasjonen som blir godkjent av departementet, jf. forslaget § 38c sjette ledd første punktum, får rett til å kreve de opplysninger som er nødvendige for å sikre betaling av følgerettsvederlag for de siste tre års salg. Opplysningsretten ville da gjelde overfor selger, kjøper eller formidler som nevnt i forslaget § 38c første ledd.

Departementet antok i høringsutkastet at det er hensiktsmessig å pålegge selgere, kjøpere og formidlere som nevnt i forslaget § 38c første ledd en årlig rapporteringsplikt. I forslaget ble derfor selger, kjøper og formidler som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet forpliktet til å innrapportere til den godkjente oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen de opplysninger som er nødvendige for at organisasjonen skal kunne kontrollere at riktig vederlag er innbetalt. Det ble uttalt at fristen for å sende inn disse opplysningene burde sees i sammenheng med terminene for innbetaling av avgiften på omsetning av billedkunst, og derfor foreslås satt til sjette termin for innbetaling av merverdiavgift, jf. nedenfor.

Det ble med dette i høringsutkastet ikke stilt bestemte krav til når følgerettsvederlaget skulle innbetales, men det ble bemerket at det ville være formålstjenlig for de involverte om innkrevingen av følgerettsvederlaget ble samordnet med innkrevingen av avgiften.

Det er aktørenes ansvar å rapportere de nødvendige opplysninger til organisasjonen. For å sikre at rapporteringsplikten overholdes, foreslo departementet i høringsutkastet at unnlatt innberetning skulle kunne straffes med bøter.

Det ble i høringsutkastet foreslått en endring i kunstavgiftsloven § 4 om innbetalingsterminene for avgiften, for å legge til rette for en hensiktsmessig ordning av innbetalingsterminene. Departe-

mentet kommer tilbake til dette i forbindelse med de øvrige endringer i kunstavgiftsloven.

Ingen av høringsinstansene har hatt innsigelser mot forslaget i høringsutkastet. Forslaget videreføres.

3.12 Følgerettens varighet

Direktivet artikkel 8 nr. 1 bestemmer at vernetiden for følgeretten skal tilsvare den som er fastsatt i direktiv 93/98/EØF artikkel 1. Det opphavsrettslige vernet etter åndsverkloven oppfyller disse kravene. Ettersom følgeretten i forslaget er begrenset til eksemplarer av opphavsrettslig vernet kunstverk, oppfyller de foreslåtte reglene om følgerett kravene til vernetid.

3.13 Verk med en nærmere bestemt tilknytning til utlandet

EØS-avtalen krever at reglene om følgerettsvern i norsk rett må gjelde også for borgere av øvrige EØS-land. Med hensyn til borgere fra tredjestater, er det i fortalen 29 angitt at følgeretten bør omfatte opphavsmenn fra tredjestater som gir tilsvarende vern til opphavsmenn som er borgere av EØS-land. Direktivet artikkel 7 nr. 1 fastsetter at opphavsmenn og rettsetterfølgere skal omfattes av reglene om følgerett bare dersom lovgivningen i det land de er borgere gir følgerettsvern for opphavsmenn fra medlemsstatene og deres rettsetterfølgere. Samme artikkel nr. 3 åpner for å behandle personer med vanlig bosted i en medlemsstat på samme måte som statens egne borgere med hensyn til følgerettsvernet. Bernkonvensjonen artikkel 14ter bestemmer at krav om følgerettsvederlag kan gjøres gjeldende kun når det foreligger gjensidighet i forhold til den staten opphavsmannen er statsborger av eller har sitt vanlige bosted i.

Ingen av høringsinstansene hadde innsigelser mot forslaget i høringsutkastet. Departementet viderefører forslaget om et nytt fjerde ledd i § 57 som presiserer at § 38c kun vil få anvendelse på åndsverk som er skapt av norsk statsborger eller av person som er bosatt her i riket.

Forskriftene til åndsverkloven § 6-1 sikrer at følgeretten etter forslaget vil gjelde tilsvarende for opphavsmenn og rettsetterfølgere som er borgere av eller bosatt i land innenfor EØS. For øvrig kan Kongen etter § 59 gi nærmere regler om anvendelse av § 38c for verk med tilknytning til tredjestater.

3.14 Forholdet til avgiften på omsetning av billedkunst

Det skal ikke betales både avgift og følgerettsvederlag for samme videresalg. Departementet viderefører derfor forslaget fra høringsutkastet om at de følgerettspliktige videresalg unntas fra lov om avgift på omsetning av billedkunst.

4 Andre endringsforlag

4.1 Retting i åndsverkloven § 35

Ved lovendringen 17. juni 2005 ble lovsystematikken noe endret og § 23 ble delt i § 23 og ny § 23a. Tilsvarende naturlige henvisningsendring i § 35 til også å gjelde § 23a ble ikke gjennomført. En slik endring foreslås nå. Dette innebærer at tvist om vederlaget i forhold til tvangslisensbestemmelsen i § 23a også kan kreves løst i henhold til reglene i § 35.

4.2 Retting i åndsverkloven § 54 fjerde ledd første punktum

Paragraf 54 er åndsverklovens straffebestemmelse, og før lovendringen 17. juni 2005 var den bygd opp slik at hovedhandlingen kunne være straffbar etter første ledd, medvirkningen etter andre ledd. Dagjeldende tredje ledd innebar på nærmere vilkår straffskjerpelse for både hovedhandlingen og medvirkningen ved henvisning til «overtredelse som nevnt i første og andre ledd».

Ved lov 17. juni 2005 nr. 97 ble det innført nytt andre ledd i § 54. Lovendringen innebar at dagjeldende andre ledd ble nytt tredje ledd. Medvirkningen er altså etter gjeldende åndsverklov regulert i tredje ledd. Ved lovendringen ble behovet for endring i bestemmelsen om straffskjerpelse – som følge av nytt andre ledd – oversett. Det vises fremdeles til «overtredelse som nevnt i første og andre ledd», og straffskjerpelsen gjelder følgelig ikke lenger for medvirkningen. Dette er åpenbart utilsiktet, og etter departementets oppfatning bør henvisningen til bestemmelsen om medvirkning inn igjen i loven. Det ble derfor i høringsutkastet foreslått en endring i § 54 fjerde ledd første punktum, ved at «første og andre ledd» ble erstattet med «første til tredje ledd». Ingen av høringsinstansene har innsigelser mot endringsforslaget. Forslaget opprettholdes.

4.3 Presisering i åndsverkloven § 53a andre ledd

Ved lovendring 17. juni 2005 ble det i åndsverkloven innført ny § 53a. I andre ledd oppstilles forbud mot en nærmere angitt befatning med «innretninger, produkter eller komponenter som frembys med det formål å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer, kun har begrenset ervervsmessig nytte for annet enn slikt formål, eller i hovedsak er utviklet for å muliggjøre eller forenkle slik omgåelse.»

De tre beskrivelser som i slutten av leddet gis av «innretninger, produkter eller komponenter», er likestilte og selvstendige – de utgjør alternative vilkår. Forbudet retter seg altså mot «innretninger, produkter eller komponenter» som enten

- «frembys med det formål å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer», eller som
- «kun har begrenset ervervsmessig nytte for annet enn slikt formål» eller som
- «i hovedsak er utviklet for å muliggjøre eller forenkle slik omgåelse».

Etter departementets oppfatning vil det komme klarere frem at de tre vilkårene er alternative om en tilføyer ordene «eller som» og «som» før det andre og tredje alternativet. Slik endring ble derfor foreslått i høringsutkastet. Det var ikke tilsiktet realitetsending, bare en klargjøring av at de tre vilkårene som nevnes til slutt i leddet er alternative, og at oppfyllelse av ett av dem er tilstrekkelig til å etablere ansvar. Ingen av høringsinstansene har innsigelser mot endringsforslaget. Forslaget opprettholdes.

4.4 Presisering i åndsverkloven § 38a første ledd første punktum

Ved lovendring 17. juni 2005 ble kravet i åndsverkloven § 38a om at organisasjon som skal godkjennes til å inngå avtalelisensavtaler må representere en vesentlig del av «norske» opphavsmenn på området, fjernet. Om bakgrunnen for endringen heter det i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 54 – 55:

«I Danmark ble den tilsvarende bestemmelsen i den danske opphavsrettsloven endret i 2001. Bakgrunnen var kritikk fra EU-kommisjonen, på grunn av en klage, mot avtalelisensen for videresending av kringkastingssending. Kommisjonen mente at den danske bestemmelsen, som inneholdt et nasjonalitetskriterium, var uforenlig med EUs regler om forbud mot diskriminering på grunnlag av nasjonalitet og fri utveksling av tjenesteytelser. I forarbeidene til

det danske lovforslaget sies at nasjonalitetskriteriet endres bl.a. for å unngå usikkerhet omkring funksjonen av avtalelisenssystemet. Etter dansk opphavsrettslov gjelder nå et krav om at organisasjonen som har kompetanse til å inngå avtale som utløser avtalelisensvirkning, må representere «en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i Danmark».

Gjennom EØS-avtalen gjelder forbudet mot diskriminering på grunnlag av nasjonalitet og prinsippet om fri utveksling av tjenesteytelser også i EØS-området. Departementet foreslo derfor i høringsutkastet at tilsvarende endring gjøres i åndsverkloven § 38a. Det samme er foreslått i Finland.»

Endringen i § 38a var bare ment å relatere seg til nasjonalitetskriteriet. Departementet har imidlertid i ettertid sett at den form bestemmelsen i første ledd første punktum har fått, kan innebære en videre forståelse av endringen. Bruken av bestemt form («de verk») har medført at bestemmelsen kan tolkes snevrere enn ment. Dekkende formulering vil være « (...) en vesentlig del av opphavsmennene til verk som brukes i Norge (...) », og slik endring ble foreslått i høringsutkastet. Ingen av høringsinstansene har innsigelser mot endringsforslaget. Forslaget opprettholdes.

4.5 Fordeling av vederlag etter åndsverkloven § 45b for videresending av lydopptak

Ved offentlig fremføring av lydopptak har tilvirkeren av opptaket og de utøvende kunstnere hvis fremføring gjengis i opptaket, krav på vederlag etter åndsverkloven § 45b. Kravet kan bare gjøres gjeldende gjennom godkjent oppkreivings- og fordelingsorganisasjon. Norwaco krever inn og fordele vederlag for videresending av kringkastingssending hvor det er brukt lydopptak, Gramo for den øvrige offentlige fremføring av lydopptak. Det er i forskrift gitt fellesregler om bl.a. oppkreivningen og fordelingen.

Ved lovendring 17. juni 2005 ble det innført en særskilt foreldelsesfrist i åndsverkloven § 45b. I denne sammenheng ble en bestemmelse om at rettighetshavere som ikke er medlem av organisasjonen selv må fremsette krav på vederlag, flyttet fra forskriften til loven. Bestemmelsen ble i sin tid gitt utelukkende for Gramo-systemet, og Norwaco har påpekt at denne og andre fellesbestemmelser ikke passer godt på deres område.

I tillegg til å oppkreive og fordele vederlag etter åndsverkloven § 45b, forvalter Norwaco videresen-

dingsrettigheter gjennom avtaler som utløser avtalelisens etter § 34. På dette grunnlag inngår Norwaco, sammen med kringkastingsselskapene, avtaler med norske kabelnett om videresending av en rekke norske og utenlandske programkanaler. Vederlaget som Norwaco oppkrever etter disse avtalene fordeles etter prinsippene i åndsverkloven § 37, hvor det bl.a. heter at «utenforstående rettighetshavere skal ha samme rett som organiserte til å få del i midler og goder som utdeles fra eller som vesentlig er bekostet av vederlaget.» Utenforstående rettighetshavere kan også kreve individuelt vederlag utbetalt fra Norwaco etter § 37 andre ledd.

Vederlag etter § 45b oppkreves som en integrert del av det samlede vederlag Norwaco og kringkastingsselskapene krever av kabelnettene. Norwaco tar til orde for at vederlag oppkrevd etter § 45b bør fordeles etter tilsvarende prinsipper som vederlag oppkrevd på grunnlag av avtalelisensavtale; alle midler som Norwaco oppkrever bør fordeles etter prinsippene i åndsverkloven § 37.

Norwaco viser til at det er flere praktiske grunner til at Norwacos og Gramos virksomhet, selv om det er under samme paragraf, ikke fullt ut bør undergis samme regelverk. For det første omfatter kringkastingsselskapene til Gramo bare norske sendinger, der man i stor utstrekning kan få oversikt over aktuelle utøvere og tilvirkere, og kan fordele individuelt til disse. Norwacos oppkreving omfatter i tillegg utenlandske sendinger, og gjelder derved utenlandske rettigheter i langt større grad enn hva tilfellet er for Gramo.

Ifølge Norwaco forutsetter deres virksomhet for øvrig en mer aktiv distribusjon av vederlag, evt. også fordelt kollektivt. De prinsipper som er nedfelt i § 37 er derfor best egnet som grunnlag for Norwacos fordeling – også av vederlag oppkrevd etter § 45b.

Norwaco peker videre på at vederlaget til utøvere og tilvirkere etter § 45b bare er en del av det vederlag Norwaco oppkrever for disse rettighetshavere. Bl.a. vederlag for videresending av live-fremføringer og overførte rettigheter til produsenter oppkreves under forutsetningene i § 34, og skal fordeles etter prinsippene i § 37.

Selv om § 45b nok er utformet med sikte på individuell fordeling, kan ikke departementet se at det foreligger tungtveiende grunner for at Norwaco ikke skal kunne fordele også vederlaget etter denne bestemmelsen uten å avvente krav fra utenforstående rettighetshavere. På denne bakgrunn foreslo departementet i høringsutkastet at det ble innført en spesialregel for fordelingen av vederlag for videresending av lydopptak, ved at det ble til-

føyd et nytt siste punktum i § 45b tredje ledd: «Vederlag for videresending kan uansett fordeles etter prinsippene i § 37.» *Norwaco* uttrykker i høringen tilfredshet med den foreslåtte løsningen. For øvrig har ingen av høringsinstansene innsigelser mot endringsforslaget. *Departementet* opprettholder forslaget.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Innføringen av en følgerett i norsk rett innebærer at enkelte opphavsmenn og deres arvinger, får en direkte økonomisk interesse i enkelte videresalg av kunstverk. For slike videresalg vil det måtte betales følgerettsvederlag i stedet for avgift til Bildende Kunstneres Hjelpfond. Dette medfører en viss omfordeling fra nålevende kunstnere til kunstneres arvinger.

Innføringen av følgerettsvederlaget fører til at avgiftsgrunnlaget innsnevres. Forutsatt gjeldende avgiftsordning vil inntektene til nevnte fond reduseres med anslagsvis 15 %.

Satsen for følgerettsvederlaget foreslås satt til 5 % for den laveste delen av salgsprisen. Ettersom avgiftssatsen nå er 3 %, vil innføringen av følgerettsvederlaget medføre at prisen på en del kunstverk som omfattes av følgerettsordningen vil øke. Dette vil imidlertid ikke være tilfelle ved salg av de dyreste kunstverkene, hvor vederlaget beregnes etter gradvis synkende vederlagssatser og hvor det høyst kan være 12.500 euro.

Innføringen av følgerettsordningen vil medføre en viss økning i de totale administrasjonskostnadene sammenlignet med nåværende situasjon. Tatt i betraktning utformingen av forslaget, er det imidlertid tvilsomt om økningen vil ha økonomiske konsekvenser av særlig betydning. Vesentlige administrative merkostnader for kunsthandlerne vil forslaget ikke ha.

For øvrig antar departementet at endringsforslagene ikke vil ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning, verken for det offentlige eller private.

6 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Forslag til endringer i åndsverkloven

Til § 35

I Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) om lov om endringer i åndsverkloven ble en bestemmelse flyttet fra § 23 til ny § 23a. Ved en inkurie ble det ikke henvisning til §

Om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

23a i § 35. Det foreslås derfor at en slik henvisning tas inn i paragrafen nå. Det er ikke foreslått andre endringer i bestemmelsen.

Til § 38a

Det foreslås en endring i *første ledd første punktum* for at bestemmelsen ikke skal tolkes snevrere enn tilsiktet. Bestemmelsen ble sist endret 17. juni 2005, og den bestemte formen («de verk») som ble benyttet kan innebære at bestemmelsen oppfattes snevrere enn den er ment å være. Ordet «de» foreslås derfor tatt bort slik at en sitter igjen med den mer dekkende formuleringen « (...) en vesentlig del av opphavsmennene til verk som brukes i Norge (...) ».

Til § 38c

Bestemmelsen er ny og skal gjennomføre følgerettsdirektivet. Det vises til behandlingen ovenfor.

Første ledd første punktum fastsetter retten til følgerettsvederlag. Følgeretten er begrenset til videresalg. Opphavsmannens salg av kunstverket omfattes dermed ikke av følgeretten, selv om eksemplaret tidligere er solgt, og senere kjøpt tilbake. Det samme gjelder der arvingen(e) står for den første overdragelsen og der eksemplaret for første gang overdras etter kreditorfølging.

Retten er begrenset til å gjelde der selger, kjøper eller formidler yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet. Vilåret omfatter typisk auksjonshus, kunstgallerier og kunsthandlere som er involvert som nevnt. Retten gjelder ikke de rent private salg. Derfor vil den som normalt faller innenfor vilåret ikke kvalifisere salget dersom vedkommende opptrer i egenskap av privatperson. For eksempel vil kunsthandleren, som uten hjelp av formidlere, og for utsmykning i egen stue, kjøper et kunstverk direkte av en privatperson, ikke måtte betale følgerettsvederlag, ettersom både kjøper og selger handler som privatpersoner. Videresalg mellom privatpersoner vil imidlertid omfattes av følgerettsordningen dersom salget formidles av en som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet. Dette gjelder uavhengig av om salget ellers ville ha vært avgiftspliktig etter kunstavgiftsloven. Vilåret gjelder yrkesmessig opptreden i kunstmarkedet. Ikke bare den som driver ervervsmessig vil falle innenfor vilåret. Kafeer, restauranter etc. som regelmessig stiller ut andres kunstverk for salg, vil i prinsippet falle innenfor vilåret selv når de ikke krever provisjon, men departementet antar at det i disse tilfellene normalt ikke dreier seg om videresalg. Det forutsettes dessuten en sammenheng mellom kunstmarkedet og den yrkesmessige opp-

treden, slik at ikke en hvilken som helst bedrift som handler kunst til egne lokaler omfattes av vilåret. Det samme må gjelde statlige og kommunale organer eller virksomheter. Driver en slik bedrift hyppig kjøp og salg av kunstverk, kanskje også for å tjene penger, vil virksomheten imidlertid raskt måtte klassifiseres som kunsthandel, og falle innenfor vilåret.

I noen tilfeller kan det oppstå spørsmål om det foreligger ett eller to videresalg. Om en kunsthandler kjøper et kunstverk av et galleri, og senere selger det videre til et annet galleri, finner det sted to videresalg. Annerledes er situasjonen normalt for auksjonshuset, som ikke på noe tidspunkt kan sies å eie kunstverket, men kun formidler salget mellom kjøper og selger. I slike tilfeller vil det eventuelt kun være ett vederlagspliktig videresalg. Slik vil det også være i et kommisjonsforhold, der eiendomsretten går direkte over til kjøper.

Listen med eksempler på verkstyper som omfattes av følgeretten er ikke uttømmende, og også videresalg av kunstverk utført i andre materialer og med andre teknikker kan omfattes av retten i første ledd. Bestemmelsen skiller ikke mellom det som tradisjonelt har vært ansett som henholdsvis billedkunst og kunsthåndverk, men omfatter også kunsthåndverk som er utført i f.eks. keramikk eller glass, samt fotografiske verk. Angivelsen av eksempler innebærer likevel at enkelte verkstyper, som forfatteres og komponisters originalmanuskripter, vil falle utenfor, ettersom de typisk skiller seg fra verkstypene brukt som eksempler i bestemmelsen. Andre typer visuelle kunstverk, som f.eks. ulike typer installasjoner, vil klart kunne omfattes, men hvert eksemplar må vurderes konkret, og grensen trekkes opp gjennom praksis. Dermed kan også nye uttrykksformer fanges opp av bestemmelsen.

Følgerettsvederlaget omfatter videresalg av originaleksemplar, som ifølge *første ledd andre punktum* er eksemplar av kunstverk utført i et begrenset antall av kunstneren selv eller med hans samtykke. Dette omfatter eksemplar utført og autorisert av kunstneren selv, som malerier. Når det gjelder åndsverk utført i flere eksemplar, kreves det ikke at kunstneren selv har fremstilt hvert enkelt eksemplar, men at de er utført i et såpass begrenset antall at den aktuelle verkstypen da normalt nummereres, signeres eller autoriseres av kunstneren på annen måte. Det forutsettes at kravet til kunstnerens autorisering tilpasses gjeldende praksis for den enkelte verkstype.

Av *første ledd siste punktum* fremgår at byggverk ikke omfattes av reglene om følgerett.

Unntaket i *andre ledd* innebærer at videresalg fra privatpersoner til museer som er åpne for publikum og ikke driver ervervsmessig, ikke er vederlagspliktige. Bestemmelsen samsvarer med direktivet, fortalen 18.

Vederlaget beregnes i tråd med *tredje ledd* på grunnlag av salgsprisen uten merverdiavgift. I beregningsgrunnlaget inngår eventuelle salær som kjøper skal betale og verdien av materialer som inngår i kunstverket. Vederlagssatsene varierer mellom de ulike intervall av salgsprisen. Intervallene angis i euro. Det er Norges Banks notering av valutakursen på salgsdagen som skal legges til grunn ved beregningen av følgerettsvederlaget. Dersom kunstverket ikke selges på en virkedag, skal Norges Banks siste notering legges til grunn. I tråd med bokstavene i bestemmelsen skal det så regnes 5 % vederlag av den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro, altså t.o.m. 50.000 euro. Øvrige satser og intervaller fremgår av bestemmelsen.

Fjerde ledd første punktum begrenser følgeretten til å gjelde de videresalg der salgsprisen uten merverdiavgift overstiger 3.000 euro. Også dette beløpet omfatter eventuelle salær og verdien av materialer som inngår i kunstverket. *Andre punktum* setter et tak for følgerettsvederlag som må betales for hvert videresalg. Vederlaget kan etter dette ikke være høyere enn 12.500 euro per eksemplar.

Femte ledd første punktum bestemmer at selger og formidler som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet skal være solidarisk ansvarlige for å betale følgerettsvederlaget. Av *andre punktum* fremgår det at kjøperen er ansvarlig dersom verken selger eller formidler yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet.

Sjette ledd regulerer forvaltningen av følgeretten. *Første punktum* bestemmer at rettighetshaverens vederlagskrav må gjøres gjeldende gjennom en oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som departementet godkjenner. Godkjenning skjer etter søknad, og vil være tidsbegrenset. Det forutsettes at organisasjonen representerer rettighetshavere til de typer kunstverk som omfattes av reglene om følgerett og som omsettes i Norge, eller er en forvaltningsorganisasjon for rettighetene til slike kunstverk. Ordningen innebærer at rettighetshaveren ikke kan gjøre vederlagskravet gjeldende overfor den vederlagspliktige direkte, men må forholde seg til organisasjonen. Kun en organisasjon vil til enhver tid være godkjent etter bestemmelsen, og denne organisasjonen vil ha enerett til å kreve inn følgerettsvederlag fra de vederlagspliktige. Vederlaget skal innkreves uavhen-

gig av om rettighetshaveren er medlem i den aktuelle organisasjon. Det skal også innkreves uavhengig av om opphavsmannen, eller den eventuelle arving, er norsk statsborger eller bosatt i Norge, forutsatt at vedkommende kan kreve vederlaget utbetalt, jf. forslaget til nytt ledd i åndsverkloven § 57, forskriftene til åndsverkloven § 6-1 og punkt 3.13. Det har ingen betydning om rettighetshaver har gjort krav gjeldende overfor organisasjonen. Ved godkjenningen kan departementet sette vilkår. Det legges opp til at organisasjonens vedtekter, og eventuelle endringer i disse, skal godkjennes av departementet. Vederlag som tilfaller organisasjonen etter foreldelse, samt vederlag som ellers tilfaller organisasjonen, skal gå til dekning av utgifter ved innkreivningen og fordelingen av følgerettsvederlaget, eller brukes til andre kollektive formål fastsatt i vedtektene. Vederlagsberettigede som eventuelt ikke kan opptas som fulle medlemmer av organisasjonen, skal i vedtektene sikres samme behandling som medlemmer med hensyn til sitt krav på følgerettsvederlag. Dette gjelder også utenlandske vederlagsberettigede. Innenfor disse rammer kan organisasjonen inngå avtaler med tilsvarende organisasjoner i andre land om fordeling av vederlag til rettighetshaverne. Årsrapport og revidert regnskap skal oversendes departementet. Det forutsettes at organisasjonen samarbeider med Bildende Kunstneres Hjelpesfond, slik at de to ordningene i størst mulig utstrekning kan samordnes i forhold til brukerne. Som nevnt i punkt 3.10, har partene adgang til selv å avtale hvordan dette skal gjennomføres, forutsatt de at holder seg innenfor de retningslinjer og rammer som er satt her. Av *andre punktum* fremgår at følgerettsvederlag etter foreldelse tilfaller organisasjonen.

Syvende ledd første punktum bestemmer at verken opphavsmannen eller rettsetterfølgeren etter opphavsmannens død kan gi avkall på retten til følgerettsvederlag. Dette innebærer at rettighetshaveren overfor den betalingspliktige ikke kan frafalle kravet på følgerettsvederlag på vegne av oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen. Følgeretten kan heller ikke overdras, verken helt eller delvis. Dersom opphavsmannen ikke har arvinger, verken etter lov eller testament, vil fremtidig følgerettsvederlag i tråd med *andre punktum* gå til den organisasjonen som til enhver tid er godkjent etter forslaget § 38c sjette ledd første punktum, og brukes som nevnt i samme ledd andre punktum.

Åttende ledd første punktum pålegger selger, kjøper eller formidler som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet å gi oppkreivings- og fordelingsorganisasjonen de opplysninger som er nødvendige for å sikre betaling av følgerettsvederlag for det

Om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

foregående års salg. Fristen for dette er sjette termin for innbetaling av merverdiavgift. *Andre punktum* gir nevnte organisasjon rett til å kreve slike opplysninger om de tre siste års salg. Kravet kan rettes mot selger, kjøper eller formidler som nevnt i første punktum. Beregningen av treårsfristen skal ta utgangspunkt i den dagen den opplysningspliktige mottok kravet.

Til § 45b

Det foreslås tilføyd et *nytt siste punktum i tredje ledd* som en spesialregel for fordelingen av vederlag for videresending av kringkastingssending hvor det er brukt lydopptak. Spesialregelen gjør unntak fra bestemmelsen i tredje ledd første punktum om at utenforstående rettighetshavere selv må fremsette krav på vederlag overfor organisasjonen. Etter spesialregelen kan vederlag for videresending fordeles etter prinsippene i § 37, hvor det bl.a. heter at «utenforstående rettighetshavere skal ha samme rett som organiserte til å få del i midler og goder som utdeles fra eller som vesentlig er bekostet av vederlaget.»

Til § 53a

Det foreslås en endring i *andre ledd* for å klargjøre at beskrivelsene som i slutten av bestemmelsen gis av «innretninger, produkter eller komponenter» er likestilte og selvstendige. Tilføyelsen av «eller som» og «som» før det andre og tredje alternativet skal tydeliggjøre at det er snakk om alternative vilkår, og at oppfyllelse av ett av dem er tilstrekkelig til å etablere ansvar. Det er ikke tilsiktet realitetsendring.

Til § 54

Det foreslås en endring i bestemmelsen om straffskjerpelse i *fjerde ledd første punktum*. Ved lovendringen 17. juni 2005 ble behovet for endring av denne bestemmelsen, som følge av nytt andre ledd, oversett. For å rette opp denne åpenbart utilsiktede virkningen foreslås at «første og andre ledd» erstattes med «første til tredje ledd».

Endringen i *sjette ledd* innebærer at brudd på den årlige rapporteringsplikten etter § 38c åttende ledd første punktum kan straffes med bøter.

Til § 57 fjerde ledd

Endringen presiserer at § 38c vil få anvendelse kun på åndsverk som er skapt av norsk statsborger eller av person som er bosatt her i riket. For øvrig vises det til punkt 3.13.

Forslag til endringer i lov om avgift på omsetning av billedkunst

Til §1 sjette ledd

Endringen sørger for at det ved følgerettspliktige salg ikke også må betales avgift.

Kultur- og kirke departementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.).

Vi HARALD, Norges Konge,

st a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i åndsverkloven og lov om avgift på omsetning av billedkunst (gjennomføring av EU-direktiv om følgerett til fordel for opphavsmannen til et originalkunstverk m.m.)

I

I lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) gjøres følgende endringer:

§ 35 skal lyde:

§ 35. Vederlag etter §§ 13a, 17a, 18, 23, 23a og 45b kan enhver av partene kreve fastsatt på bindende måte etter regler som Kongen gir. Kongen fastsetter regler om at vederlagspliktige som unnlater å betale vederlag, etter begjæring fra den berettigede part, med bindende virkning kan forbys fortsatt bruk.

Kongen gir regler om nemnd som nevnt i § 34 og § 45a fjerde ledd.

§ 38a første ledd første punktum skal lyde:

Avtale som skal ha virkning som nevnt i § 36 første ledd, må inngås av organisasjon som på området representerer en vesentlig del av opphavsmennene til verk som brukes i Norge, og som er godkjent av departementet.

Ny avsnittoverskrift foran ny § 38c skal lyde:

Følgerett

Ny § 38c skal lyde:

§ 38c. Opphavsmannen har krav på vederlag når en som yrkesmessig opptrer i kunstmarkedet deltar som selger, kjøper eller formidler ved videresalg av originaleksemplarer av opphavsrettslig vernede kunstverk som malerier, kollasjer, tegninger, stikk, trykk, litografier, skulpturer, billedtepper, keramikk, glasskunst og fotografiske verk. Som originaleksemplarer regnes eksemplarer av kunstverk som er utført i et begrenset antall av kunstneren selv eller med hans samtykke. Bestemmelsen gjelder ikke byggverk.

Retten etter første ledd gjelder ikke videresalg fra privatpersoner til museer som er åpne for publikum og ikke driver ervervsmessig, med mindre det i handelen deltar en formidler som nevnt i første ledd.

Vederlaget skal beregnes på grunnlag av salgsprisen uten merverdiavgift etter følgende satser:

- a) 5 % av den del av salgsprisen som ikke overstiger 50.000 euro,
- b) 3 % av den del av salgsprisen som overstiger 50.000 euro, men som ikke overstiger 200.000 euro,
- c) 1 % av den del av salgsprisen som overstiger 200.000 euro, men som ikke overstiger 350.000 euro,
- d) 0,5 % av den del av salgsprisen som overstiger 350.000 euro, men som ikke overstiger 500.000 euro, og
- e) 0,25 % av den del av salgsprisen som overstiger 500.000 euro.

Vederlaget skal kun betales når salgsprisen uten merverdiavgift overstiger 3.000 euro. Det totale vederlag for et videresalg skal ikke overstige 12.500 euro.

Selgere og formidlere som nevnt i første ledd er solidarisk ansvarlige for å betale følgerettsvederlaget. Opptrer ingen av dem yrkesmessig i kunstmarkedet, er kjøperen ansvarlig for betalingen.

Overfor de vederlagspliktige må vederlagskravet gjøres gjeldende gjennom oppkrevings- og fordelingsorganisasjon som er godkjent av departementet. Når krav på vederlag etter første ledd foreldes etter reglene i lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer, tilfaller vederlaget organisasjonen og skal brukes til å dekke organisasjonens kostnader ved oppkrevingen og fordelingen av følgerettsvederlaget, eller til andre kollektive formål fastsatt i organisasjonens vedtekter.

Det kan ikke gis avkall på retten etter første ledd, og den kan heller ikke overdras. Har ikke opphavsmannen arvinger, skal følgerettsvederlag som forfaller etter opphavsmannens død tilfalle den organisasjon som til enhver tid er godkjent etter sjette ledd. Slike midler skal brukes som nevnt i sjette ledd andre punktum.

Selger, kjøper og formidler som nevnt i første ledd skal innen sjette termin for innbetaling av merverdiavgift til den organisasjon som til enhver tid er godkjent etter sjette ledd oppgi de opplysninger som er

nødvendige for å sikre betaling av følgerettsvederlag for det foregående års salg. Nevnte organisasjon kan også kreve slike opplysninger om de tre siste års salg.

§ 45b tredje ledd skal lyde:

Rettighetshavere som ikke er medlem av organisasjon godkjent etter andre ledd, må selv fremsette krav på vederlag overfor organisasjonen. Kravet må fremsettes innen tre år etter utløpet av det år opptaket ble fremført. *Vederlag for videresending kan uansett fordeles etter prinsippene i § 37.*

§ 53a andre ledd skal lyde:

Det er videre forbudt å:

- a) selge, leie ut eller på annen måte distribuere,
- b) produsere eller innføre for distribusjon til allmennheten,
- c) reklamere for salg eller utleie av,
- d) besitte for ervervsmessige formål, eller
- e) tilby tjenester i tilknytning til innretninger, produkter eller komponenter som frembys med det formål å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer, *eller som* kun har begrenset ervervsmessig nytte for annet enn slikt formål, eller *som* i hovedsak er utviklet for å muliggjøre eller forenkle slik omgåelse.

§ 54 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Er overtredelse som nevnt i første *til tredje* ledd forsettlig, og foreligger det særlig skjerpene forhold, er straffen bøter eller fengsel inntil tre år.

§ 54 sjette ledd skal lyde:

Den som forsettlig eller uaktsomt *unnlater å oppgi opplysninger som nevnt i § 38c åttende ledd første punktum eller unnlater å påføre de i § 52 nevnte opplysninger på et verk som han forestår trykningen av, straffes med bøter.*

§ 57 nytt fjerde ledd skal lyde:

Bestemmelsen i § 38c får anvendelse på åndsverk som er skapt av norsk statsborger eller av person som er bosatt her i riket.

Nåværende fjerde og femte ledd blir femte og sjette ledd.

II

I lov 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst gjøres følgende endringer:

§ 1 nytt sjette ledd skal lyde:

Unntatt fra avgiftsplikten er omsetning som omfattes av lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. § 38c.

III

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelser i loven kan settes i kraft til ulik tid.
2. For endringene gjelder følgende overgangsregler:
  - a) Endringene gjelder ikke avtaler om salg som er inngått før loven her trer i kraft.
  - b) Kongen kan fastsette nærmere overgangsregler.

